

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ

ПРИСВЯЧЕНЕ ДВАДЦЯТИЛІТТЮ
ДІЯЛЬНОСТІ

1945-1965

НЬЮ-ІОРК

1967

UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES

JUBILEE EDITION

DEDICATED TO THE TWENTIETH ANNIVERSARY
OF THE ACADEMY'S ESTABLISHMENT

1945-1965

NEW YORK

1967

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ

ПРИСВЯЧЕНЕ ДВАДЦЯТИЛІТТЮ
ДІЯЛЬНОСТІ

1945–1965

diasporiana.org.ua

Printed in the U.S.A.

Copyright 1967 by the Ukrainian Academy of Arts and Sciences
in the U.S., Inc.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Двадцятиліття існування й діяльності Української Вільної Академії Наук, а в тому н'ятнадцятиліття її діяльності на терені США — це час майже одного покоління, тим більше гідний уваги, бо вагітний велетенськими в своїх наслідках і далекосяжними подіями нашої доби атому і змагань двох діаметрально протилежних собі світів. У тих тотальних змаганнях за душу людини Україна найшлася саме в центрі ідеологічної і економічно-суспільно-політичної розгрієвки між тими двома світовими системами, переживаючи мабуть найбільш трагічну від часів мандрівки народів добу своєї історії. В тих умовах зродилася українська діаспора, яка аналогічно до зростаю синів античної Геллади винесла з домашніх жертівників святий огонь любови й вірности Батьківщині на нові місця поселення й, свідомо своїх обов'язків політичної еміграції, стала амбасадором української справи на гужині.

Окремий, позесний обов'язок припав тим українським науковцям, що в розгарі другої світової війни найшлися на еміграції. Оформившись тут у двох наших наукових Установах — УВАН і НТШ, вони продовжують своє діло на широкому фронті змагань за остаточно перемогу української наукової, зокрема історичної Правди, переслідуваної й нівеженої окупантом та його „українськими” підголосками на Рідних Землях. Зорганізована 1945 року в Аєгсбурзі Українська Вільна Академія Наук, континуатор створеної в добі Української Держави (1918 р.) Української Академії Наук, продовжує її академічні традиції на гужині. А 1950 р. оформилася УВАН у США та завдяки відносно найбільшій кількості українських науковців на цьому терені й кращим умовам наукової праці в порівнянні з іншими країнами поселення розгорнула широко свою науково-видавничу діяльність, об'єднуючи українських науковців в сприятливій як

для збірної, так і індивідуальної наукової діяльності організаційній системі, інформуючи зужий, головно англо-американський науковий світ про Україну й досягнення вільної української науки та виховуючи молоді кадри українських науковців. Крім УВАН-у в США діє ще активна УВАН у Канаді та в Європі. Серед наших науковців на спеціальну увагу заслуговує група найбільш відданих справі вільної української науки людей — тих неоправних ідеалістів, що своє життя і всі свої життєві аспірації пов'язали органічно зі судьбою вільної української науки та її духової Кузні — Української Вільної Академії Наук, віддаючи їй свої сили й труди, свої мислі й серце, радіючи її успіхам та болюючи її невдачами також, як своїми власними. Свідомі свого обов'язку, вони в своїй повсякденній, сірій праці, цеголка за цеголкою, розбудовують вільну українську науку в організаційних рямцях Академії у США. Наше невелике ювілейне видання у двадцятиліття УВАН взагалі, а п'ятнадцятиліття на американському терені є саме тим, зога й неповним, покажчиком діяльності Академії в США, її праці в наукових Секціях і Комісіях та її діяльності на відтинку видавництва. Це видання є продовженням аналогічного видання з 1961 р. (Деякіліття Української Вільної Акад. Наук у США). Сподіваємося, що після цього ювілейного видання появлятимуться що якийсь час спорадичні видання того роду, які інформуватимуть наше громадянство про дальшу працю Академії в США, що вимагає матеріальних засобів для продовжування тої, конезної для остаточної перемоги української наукової Правди, діяльності. Хогеться надіяти, що УВАН у США найде повну моральну й матеріальну підтримку з боку українського громадянства тимбільше, що під сугасну пору Академія, яка ще й досі не сплатила боргу за будинок, є здана виключно на поміг української Громади.

Редагуванням цього ювілейного Видання займався наш молодий історик, д-р Леонід Соневичський. Та невмолима й нагла смерть вирвала його передчасно з рядів талановитих українських істориків молодшої генерації, завдаючи тим самим болюгу втрату вільній українській історичній науці та нашій Академії. В наслідок цього президент УВАН у США доручив підписаному дальше редагування Ювілейного Видання, пов'язаного на жаль так трагічно з іменем Покійного. Люди живуть і з часом відходять у дале-

кий вирій Вігности, а Нарід і його історизна Правда залишаються та потребують що раз то нових когорт борців за своє фізизне й духова існування в рямцях власної Державности.

Свідома своєї відповідальности перед історією та сугасними й майбутніми українськими поколіннями та духова звернена лицем у сторону Рідних Земель — Українська Вільна Академія Наук продовжує свій похід на тернистому шляху змагань за українську наукову Правду з глибокою вірою у її остаточну перемогу.

1 листопада, 1966 р.

Олександр Домбровський

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК В ЇЇ ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ

Олександр Архімович

Святкуємо знаменну дату в історії Української Вільної Академії Наук — 20-ліття з часу її заснування. З цієї нагоди наші думки линуць до далекого і такого милого нам Києва, бо саме в ньому, поверх 47 років тому, 14 листопада 1918 року законом Української Держави була заснована Українська Академія Наук.

Створення Української Академії Наук було здійсненням мрій кількох генерацій українських громадських діячів і завершенням довгої підготовчої праці українських вчених і діяльності наукових товариств у Києві, Харкові та у Львові.

Велику роль відіграли в тій праці наукові осередки, які хоч назверх були російськими офіційними установами, але по суті перетворювалися у вогнища української науки. Згадати б в першу чергу засновану в 1843 р. у Києві Археографічну Комісію, в праці якої брали участь М. Максимович, П. Куліш, Т. Шевченко, а пізніше В. Антонович, О. Левицький, М. Грушевський та інші. У заснованому в 1873 р. в Південно-Західньому Відділі Імператорського Російського Географічного Товариства працювали такі видатні українські вчені та діячі як В. Антонович, М. Драгоманов, П. Житецький, М. Лисенко, К. Михальчук, О. Русов, П. Чубинський та інші. Між членами заснованого в 1876 р. у Харкові Історично-Філологічного Товариства були Д. Багалій, О. Потебня, М. Сумцов. Українські вчені провадили свою роботу теж у таких наукових осередках як Київський та Харківський університети, Київська Духовна Академія, Товариство імени Нестора Літописця тощо.

Визначну роль в історії української науки відіграло і засноване у Львові в 1873 р. Товариство імени Шевченка. Спочатку воно мало характер літературно-наукового товариства, а в 1892 р. було перетворене в Наукове ТОВА-

риство імени Шевченка. Після революції 1905 р. було засноване Українське Наукове Товариство у Києві.

Відродження Української Держави в 1917 р. створило сприятливі умови для заснування Української Академії Наук. В часі від 9 липня до 17 вересня 1918 р. в Києві працювала комісія для вироблення законопроекту про заснування Академії і опрацювання її статуту. Головою комісії було призначено академіка В. Вернадського, а членами комісії Д. Багалія, М. Кащенко, Б. Кістяковського, А. Кримського, В. Перетца, С. Тимошенка, Є. Тимченка, М. Туган-Барановського, П. Тутковського, С. Франкфурта та інших.

За статутом Українська Академія Наук у Києві була визнана за найвищу державну наукову установу в Україні. Першим її президентом був обраний світової слави вчений, фахівець в галузі геології і мінералогії, Володимир Вернадський. Академія поділялася на три відділи: історично-філологічний, фізико-математичний та соціально-економічний.

Українська Академія Наук нормально працювала як українська наукова установа тільки перших десять років свого існування. Наприкінці 20-их і на початку 30-их років багатьох академіків і вчених було заарештовано, а українську Академію переорганізовано, перетворюючи фактично на філію Академії Наук СРСР. Тільки в 1945 році українські вчені, які опинилися на еміграції, відновили вільну наукову роботу Академії. 16 листопада 1945 року в Авгсбурзі, в Німеччині, була заснована Українська Вільна Академія Наук, яка поставила своїм завданням сприяти розвитку української вільної науки. Приблизно за місяць перед тим, 10 жовтня 1945 року, на підставі уповноваження Українського Музею у Празі, також в Авгсбурзі був заснований Український Музей, який згодом увійшов в склад установ, що ними керує Українська Вільна Академія Наук.

Треба подивляти сміливість задуму, бадьорість духа, здоровий оптимізм і політичну передбачливість засновників УВАН, які в кількості 12-ти представників різних галузей науки зібралися в Авгсбурзі 16 листопада 1945 року на першу організаційну нараду. В тих трудних повоєнних умовах треба було розв'язати важку проблему об'єднання українських вчених, розкиданих по різних окупаційних зонах і знайти, можливу на той час, форму організації наукової роботи. Така форма була знайдена в утворенні фахових груп, які могли б автономно діяти. Ці групи в своїй сукупності становили основу Української

Вільної Академії Наук. В квітні 1946 року було їх 7, а на кінець 1947 року — 14.

Очевидно, що саме життя визначало напрям наукової роботи, і тому не диво, що назви тогочасних груп в основному збігаються з назвами нині працюючих секцій і комісій УВАН в США. Діючими на той час були такі групи: мистецтвознавства, української історії, передісторії та ранньої історії, орієнталістична, літературознавча, мовознавча, книгознавча, етнографічна, географічна, фізична, природнича, біологічна та економічна.

За п'ять років праці в Європі відбулося приблизно 400 наукових доповідей, видано друком 58 праць, число секцій збільшилося до 22, виникли 3 науково-дослідні інститути, зорганізовано Музей-Архів УВАН.

Дуже скоро постала необхідність обґрунтувати і зміцнити юридичний стан УВАН. З цією метою на першій організаційній нараді 16 листопада 1945 року було затверджено Тимчасове положення про УВАН. Згодом спеціально обраним Президіальним бюро був розроблений статут УВАН, який був переданий групам УВАН для обговорення, внесення змін і поправок, а далі був затверджений на Шевченківській конференції. В основу статуту була покладена ідея, що Академія Наук має стати осередком вільної науки на еміграції, гуртуючи навколо себе українських учених, які визнають, що провідна наукова організація мусить бути пристосованою до національно-державних форм громадського життя. Першим Президентом УВАН було обрано відомого історика та видатного громадського діяча, проф. Дмитра Дорошенка.

В кінці 1947 року перший осередок УВАН — Авґсбург, через переселення значної частини еміграції за океан, почав втрачати своє значення наукового центру. Треба було думати за організацію нового осередку для праці УВАН. Таким новим центром була намічена Канада, до якої переїхала значна кількість українських науковців. В листопаді 1947 року туди переїхав перший президент УВАН проф. Дмитро Дорошенко з уповноваженням підготувати ґрунт для перенесення до Канади Централі УВАН і для організації переїзду видатних діячів науки, що перебували в Європі на еміграції. В скорому часі до Канади прибули віце-президент УВАН проф. Леонід Білецький і генеральний секретар проф. Ярослав Рудницький. Таким чином всі члени президії зібралися в Канаді, у Вінніпегу і розгорнули там широку організаційну, науково-дослідчу і видавничу діяльність. Перша наукова конферен-

ція (Шевченківська) відбулася у Вінніпегу дня 13 березня 1949 року.

Одначе велика частина українських вчених, які в Європі були зв'язані з діяльністю УВАН, не переїхала до Канади. Значна частина їх потрапила до Сполучених Штатів Америки і до певного часу не була організована. З появою на терені США динамічної постаті проф. Михайла Ветухова ситуація скоро і ґрунтовно змінилася. 17 листопада 1949 року він скликав нараду ініціативної групи українських вчених. На цій нараді було ухвалено активізувати діяльність УВАН у США. Кілька місяців пройшло на встановлення зв'язків з українськими вченими, як новоприбулими, так і тими, що вже давно перебували в Америці і займали відповідні наукові позиції в американських університетах. 15 квітня 1950 р. в Нью-Йорку відбулись організаційні збори членів і співробітників УВАН, на яких було обрано тимчасову управу, а головою управи став проф. Михайло Ветухів. Перша пленарна наукова конференція відбулася 12 травня 1950 року, а 15 грудня 1950 року був затверджений статут Української Вільної Академії Наук у США й УВАН стала американською інституцією з правом діяльності на весь терен США.

Не всі українські вчені переїхали з Європи до Америки. Частина їх залишилася в Німеччині, продовжуючи там свою наукову роботу. Форми цієї роботи були реорганізовані, осідок праці перенесений з Авґсбургу до Мюнхену. Головою Президії Європейської УВАН був обраний відомий український археолог проф. Петро Курінний.

Таким чином утворилися три центри УВАН: в Канаді, в Сполучених Штатах Америки і в Європі. Для того, щоб зберегти духову й ідейну єдність і координаційні зв'язки між окремими клітинами УВАН, було вирішено визначити по черзі Президію одної з тих клітин, як спільну Президію УВАН. Ця Президія має бути символом ідейної і репрезентативної єдності УВАН. Проте, наявність такої спільної Президії ні в чому не зменшує повної автономности кожної з УВАН — в Канаді, в США і в Європі. Згідно з цією постановою обов'язки першої спільної Президії УВАН на час з 1949 до 1954 р. припали на Президію Канадійської УВАН. В роках 1954 по 1959 вона перейшла до Президії УВАН в США. Тепер ці обов'язки знову повернулися до Президії УВАН в Канаді.

В Канадійській УВАН, починаючи з 1954 року, президентом є проф. Ярослав Рудницький, заступниками д-р М. Мандрика і сенатор П. Юзик, науковим секретарем

проф. М. Боровський. Управа УВАН міститься у Вінніпегу і має представництва в Торонто і в Монтреалі. В склад УВАН в Канаді входять Інститут Слов'янознавства, Комісія Назвознавства, Інститут Українознавства, Комісія Бібліографії УВАН та Бібліотека УВАН і Архів.

Видавнича колегія УВАН в Канаді видає такі серійні видання: Славістика, Назвознавство, Збірник Заходознавства, Українські вчені, Література, Бібліографія, Бюлетень УВАН, Літопис УВАН. З інших видань УВАН у Канаді треба зокрема згадати „Кобзар” Тараса Шевченка в 4-х томах під редакцією проф. Л. Білецького, „Етимологічний словник” проф. Я. Рудницького, „Модерна українська граматика” проф. Ю. Луцького і Я. Рудницького тощо. Видання УВАН широко розповсюджуються. В Бюлетені Президії УВАН (ч. 1, 1952) стверджується, що „наладнано обмін з видавництвами всього світу й немає такого органу в ділянці гуманітарних наук, а зокрема славістики, що не приділяв би уваги виданням УВАН рецензіями на них, чи хоч би бібліографічною згадкою”. До того треба додати ще персональний контакт з багатьма науковцями та науковими установами, який стає можливим завдяки участі президента УВАН в Канаді в багатьох міжнародних наукових конгресах.

Структура УВАН в Сполучених Штатах Америки була в основному побудована за зразком Української Академії Наук у Києві. За статутом УВАН в США поділяється на такі відділи: історично - філологічно - філософічний, правничо - економічний, природничих і медичних наук, фізико - хемічно - математичний і технічних наук. Відділи в свою чергу поділяються на 20 секцій і комісій. Поза відділами працюють Інститут Шевченкознавства, Мистецька Кураторія, Бібліотека — Архів — Музей УВАН ім. Дм. Антоновича та Лябораторія Протозоології. Поза Нью Йорком, в місцях скупчення членів і співробітників Академії працюють групи УВАН у Вашингтоні, Денвері і Дітройті.

Першим президентом УВАН в США був проф. М. Ветухів, другим — проф. Ю. Шевельов. Тепер Президія складається з президента проф. О. Архімовича, віце-президента проф. Д. Горняткевича, віце-президента проф. О. Прицака, керівника Музею - Архіву ім. Дм. Антоновича УВАН проф. В. Міяковського, секретаря УВАН проф. І. Замші, секретаря Управи д-р О. Домбровського, секретаря Президії проф. Н. Осадчої-Янати.

Основною серією видань УВАН у США є „Аннали”. До цього часу вийшло 10 томів цього видання та покаж-

чик до всіх статей, поміщених в „Анналах”, і доповідей, виголошених на засіданнях УВАН у США до 30 червня 1963 року. Окремі томи „Анналів” являють собою монографії, присвячені спеціальним питанням. „Аннали” знаходяться у багатьох бібліотеках різних країн світу.

Інститут Шевченкознавства опублікував серію „Річників Шевченка”, з яких кожний присвячений одному з десяти останніх років життя поета. Українською мовою видано теж два наукових збірники, Літературно-Науковий Збірник, збірник С. Петлюри і В. Винниченка, твори М. Куліша, У. Самчука, В. Підмогильного, Т. Осьмачки, Д. Гуменної, Історія Української Літератури Д. Чижевського, Спогади Є. Чикаленка, С. Самійленка, Річники української бібліографії, реєстр українських видань у вільному світі тощо.

Більш детальні відомості про видавничу діяльність УВАН у США подані в статтях проф. Гр. Костюка і д-ра Л. Соневницького.

Мистецька Кураторія УВАН під проводом проф. Д. Горнятковича дбає про збір, збереження і реєстрацію мистецьких творів і про організацію мистецьких виставок. Бібліотека — Архів — Музей ім. Дм. Антоновича під керівництвом проф. В. Міяковського працює над збиранням, систематизацією і збереженням друкованих видань, рукописних пам'яток і мистецьких творів. За час існування Бібліотеки — Архіву — Музею зібрано понад 200 тисяч одиниць. Колекцію періодичних видань УВАН, за її складом, треба вважати унікальною.

Театральна комісія організує виступи Театру Слова під проводом дир. Йосипа Гірняка і п. Олімпіє Добровольської. Музично - концертна група під проводом проф. В. Кіпи займається організацією концертів. Комісія імени Д. Дорошенка влаштовує такі ж концерти з метою збору грошей на допомогу українським вченим.

Репрезентація досягнень українських вчених — членів УВАН реалізується шляхом участі в світовій фаховій літературі і доповідей на міжнародних і американських наукових конгресах. Члени УВАН у США виступали з доповідями на міжнародних конгресах в Англії, Німеччині, Франції, Данії, Голландії, Італії, Фінляндії, Бразилії, Японії та інших країнах.

УВАН у США почала свою наукову працю в маленькій кімнаті, в чужому приміщенні на долішньому Мангеттені. Поступово, з переходом в більш просторі приміщення, умови праці покращали. Під цю пору Академія розміщується у власному триповерховому будинку, в

середущій частині Нью Йорку, близько до великого університетського кварталу Колумбійського Університету. На протязі перших 15-ти років було організовано 730 наукових засідань, на яких було виголошено більше як 1 100 доповідей, деякі з них надруковані в різних виданнях. Ввесь час поширюється обсяг завдань і поглиблюється наукове значення роботи УВАН, збільшуються зв'язки з американськими та іншими науковими установами.

УВАН знайомить вільний науковий світ з Україною і з досягненнями українських вчених і мистців. Поруч з тим УВАН стала центром притягання для тих американських і європейських науковців, які цікавляться Україною і на базі українських джерел розробляють свої спеціальні праці, які пов'язані з українською тематикою. Внаслідок цього багато чужинецьких вчених виступали і виступають з науковими доповідями на конференціях і засіданнях Академії. На сторінках „Анналів” УВАН у США поміщено цілу низку наукових праць чужинецьких вчених на українську тематику.

МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ПРИ УВАН

Дам'ян Горняткович

Влітку 1930 р. в Мюнхені згоріла палата мистецтва, а з нею впало жертвою пожежі біля 250 образів німецьких романтиків, між якими були твори Рунге, Овербека, Фрідріха й інших. Був це — самозрозуміло, — дуже болючий удар для німців, але вони зуміли бодай частково надолужити цю втрату, бо ледве продовж кількох місяців видали гарний альбом із репродукціями всіх знищених образів, отже для історії мистецтва зуміли все таки їх врятувати. Такій акції допомогла та щаслива обставина, що всі знищені твори були заздалегідь сфотографовані, а й самі світлини дбайливо збережені. І коли пригадаємо тепер, скільки безцінних пам'яток нашого українського мистецтва й культури пропало безслідно за останнє півсторіччя, тоді стає моторошно. Вже в 1918 р. згорів репрезентативний будинок проф. М. Грушевського в Києві з його збірками мистецтва, бібліотекою та рукописами, а разом із цим і майстерня проф. Василя Кричевського з безцінною

колекцією староукраїнських килимів, шитва, кераміки й малярських шедеврів цього ж мистця. Окупація України большевицькими наїздниками принесла нам ще дошкульніші втрати: в самому Києві зруйновано кількадесять церков, між іншими такі безцінні скарби нашої архітектури з княжої доби, як Дмитрівський (Михайлівський) собор, а потім святині Лаври, не згадуючи вже докладніше про храми фундації гетьмана Мазепи. Церковні скарби Печерської Лаври пограбовано до тла: золоті речі червоні окупанти вивезли з Києва й кинули на закордонний ринок, зовсім не зважаючи на їх археологічну, чи музейну вартість. Навіть чудові іконостаси впали жертвою безоглядного наїзника: з прегарної дереворізби поварварськи здирано справжню позолоту, а дерево, над якого обробкою працювало стільки вправних рук, немилосердно спалювано! Друга світова війна принесла нам дальші важкі втрати: зруйновано Харків, цілі дільниці Києва перестали існувати,

знищено музей Гарновського в Чернігові з безцінними пам'ятками з доби козаччини та рукописами Шевченка. В харківському музеї пропали назавжди твори Миколи Бурачка, Амвросія Ждахи й багато композицій Миколи Самокиші. І ті самі німці, що змінили свою політичну орієнтацію за гітлерівського режиму, що так дбали колись про свої власні культурні пам'ятки, поводитися в Україні наскрізь безоглядно з українськими творами мистецтва. Неменше болючі втрати ми потерпіли в тому часі навіть за кордонами України. Музей Визвольної Боротьби в Празі, яким так дбайливо опікувався проф. Дмитро Антонович і де він зібрав всі найцінніші пам'ятки нашого збройного Зриву, був знищений під час бомбардування і решту службні чехи передали своїм большевицьким господарям, а навіть Бібліотеку ім. Симона Петлюри не вдалося зберегти перед ненавистю німців, її вивезено і вона пропала без сліду.

Перед приблизно тридцять п'яти роками помер у Парижі дуже талановитий український мистець - маляр Олекса Третяків, залишивши багату мистецьку спадщину, але ніхто не знає, в чіх руках опинилися його твори й взагалі, що з ними сталося. Під час виїзду на еміграцію пропали дві скрині з рисунками - етюдями

проф. Петра Ів. Холодного, які він виконував довгими роками для своїх малярських задумів, був це вислід його не тільки мистецьких, але й археологічних студій, що становить дальшу болючу втрату для нашої культури.

Діймаючи втрати на полі мистецтва ми потерпіли теж зі сторони поляків: під час окупації Лемківщини в 1945 році поруйновано десятків наших дерев'яних церкв, пограбовано ікони, не згадуючи вже про церковну утвар і Богослужбні книги. При ліквідації української католицької церкви в Кракові пропала старовинна різьба Розп'яття, далі ікони авторства Осипа Куриласа й невідомо, що сталося зі самими образами з тамошнього іконостасу, які виконав за проєктами Матейка його учень В. Россовський.

Крім цього, зі сторони поляків, докладніше сказавши, за підтримкою польських урядових чинників, іде інша шкідлива й загрозлива акція: під фірмою інституції, яка прибрала назву „Президія Народової Ради“, а й сам „консерватор пам'яток мистецтва“ мабуть без більших застережень дозволяє на вивіз на закордонний ринок образів українських мистців, таких як Труш, Новаківський, Смольський, Баранецька і інших, серед яких аж кишить від фальсифікатів! Саме проти такого злишню

підроблених образів — іноді дуже примітивно виконаних, появилася в „Свободі” з рамени Мистецької Кураторії при УВАН окрема стаття п. з. „Осторога” проти зловживань польських урядових чинників на тому полі.

Отож зі самих початків існування Української Вільної Академії Наук на терені Америки, бо ще з 1950 р. її Керівництво покликало до життя Мистецьку Кураторію, завданням якої є охороняти пам'ятки українського мистецтва й культури, доповнювати відкритий при Академії Музей - Архів перш усього оригінальними творами українських мистців, або принаймні збирати світліни пам'яток рідного мистецтва, допомагати ініціативою та порадами при влаштуванні вистав і артистичних імпрез. Дальшим нашим завданням є збирати життєписні матеріали про самих мистців і про діячів українського мистецтва, а врешті ведення культурної пропаганди в тій ділянці в слові, письмі й на ділі.

Ми хотіли б присудити й заохотити до нашої акції всіх українських діячів мистецтва, архітектів, скульпторів, образотворчих мистців, музиків, мистців сцени й балету в розгорненні запланованої праці. Наші завдання є їхніми завданнями, їхні успіхи — є нашими досягненнями!

Нашим бажанням є заохотити найперше самих мистців, але також і всіх свідомих українців активно допомагати нам у нашій відповідальній акції. Нам залежить на ресстрації всіх творів українського мистецтва на теренах нашого сучасного поселення та їх забезпечення шляхом фотографування, і далі надсилання їхніх світлин до архіву УВАН. До наших мистців звертасмося з горячим закликком фотографувати всі свої твори, зокрема ті, що переходять у чужі руки, щоб нам доставляли по одній копії з докладним описом твору, як щодо матеріалу, величини та прізвища теперішнього власника.

Українська Вільна Академія Наук в Америці вже раніше розгорнула свою видавничу діяльність у ділянці мистецтвознавчих публікацій, бо ще в 1952 р. була надрукована в збірнику „Шевченко” спеціальна стаття, сперта на архівних матеріялах п. з. „Петербурзька Академія Мистецтв за часів студій Тараса Шевченка” (також і у дальших річниках цієї серії поміщено дві інші розвідки на тему малярської творчости Шевченка).

В 1954 р. Українська Вільна Академія Наук випустила в світ велику репрезентативну книгу Олекси Повстенка п. з. „Катедра св. Софії в Києві”, дуже багато ілюстровану, з українським і англійським текстом. Отся

книга, прегарно видана, здохнула собі загальне признання як українських, так і чужинецьких вчених. Далі треба згадати про книжку керівника Мистецької Кураторії п. з. „Українські мистці в автобіографіях”, надруковану в Лондоні 1958 р. (автор підготовляє тепер до друку другий том тієї праці). Знову з ділянки музики появилися в останньому часі два фундаментальні твори: 1) д-ра Зіновія Лиська „Українські народні мелодії”, покищо два томи (зі запланованих десяти томів) й 2) д-ра Ігоря Соневицького монографія про Артема Веделя. В останньому часі (в 1966 р.) — вийшла друком під фірмою Української Вільної Академії Наук репрезентативно видана монографія про Мирослава Радиша з джерельними біографічними матеріалами та збіркою кольорових і однотонових репродукцій із творів цього визначного мистця.

Підготовляється до друку також більша праця про пам'ятки українського середньовічного малярства на землях Польщі й монографія про Петра Ів. Холодного. Водночас із видавничою діяльністю, Українська Вільна Академія Наук розгорнула теж широку акцію в справі мистецької творчості й збірні виставки праць українських образотворчих мистців. Таких виставок відбулося досі 14, а саме: Юхи-

ма Михайлова, Володимира Винниченка, Василя Кричевського (батька), Мирослава Радиша, Петра П. Холодного (сина), Олекси Булавицького, Дам'яна Горняткевича, Надії Сомко й Сергія Макаренка, Льва Геца, Якова Гніздовського й Любослава Гуцалюка та архітектів: Антона Вариводи і Євгена Нольдена Блакитного. Крім цих експозицій відбулася ще й спеціальна виставка творів українських мистців - малярів, подарованих для розпродажі на викупно будинку Академії.

Паралельно з виставковою акцією Академії відбулася така сама кількість концертів у великій репрезентативній залі УВАН з участю наших визначних музик, до яких належали: Пп. Ганна Шерей, Тамара Лихолай, Олександра Сарач, проф. Роман Придаткевич, Вадим та Ірина Кіпа (батько й дочка), Лев Рейнарівич, Володимир і Марія Цісик (теж батько й дочка), Ігор Соневицький, скрипаки Микола Чумаченко й Рафаїл Венке, молоденька челістка Галина Сарач, та цілий гурт молодих віртуозів, здебільшого учнів проф. В. Кіпи. Ті концерти мають уже свою заслужену славу й завжди притягають чимраз більше число пирних ентузіастів гарної музики.

Вслід за концертами відбувалися в будинку Академії також окремі вечори жіночої

слова, на яких виступали відомі українські артисти Пп. Олімпія Добровольська і Йосиф Гірняк зі своїми учнями, а також і рідна сестра Лесі Українки п. Ісидора Борисова. При їх видатній допомозі відзначено дуже настроєво пам'ять Тараса Шевченка, Лесі Українки й Івана Багряного.

Самозрозуміло, що мистецька Кураторія при УВАН розгортала зі самого початку свого існування інтенсивну діяльність у влаштуванні наукових конференцій. Здається нам, що подавати на цьому місці повний список усіх доповідей, влаштовуваних ще від березня 1951 р., було би лише повторенням того, що вже з'ясоване докладно в окремих томах „Аналіз” Академії. Вже в останньому часі (12 лютого 1967) відбулася така урочиста конференція, присвячена пам'яті одного з найвизначніших

українських образотворчих мистців, Олекси Новаківського, з доповідями: м-р Рожни Шуль і проф. Антона Малюци. Отся остання конференція була влаштована зі серії дослідних студій над центрами мистецького вишколу українців, а двома попередніми конференціями із того циклу були доповіді про українців - студентів Краківської й Варшавської Академії Мистецтв, які відбулися в останніх двох роках під фірмою Наукового Товариства ім. Шевченка у Нью Йорку. В підготовці є дальші того роду наукові конференції, які заторкнуть Групу Празької Студії, а згодом і Київської Академії Мистецтв.

З виставкових імпрез, які мають відбутися в найближчому часі з рамени Мистецької Кураторії при УВАН, є запланована велика виставка творів українського народного мистецтва.

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНОЗНАВСТВА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

(З приводу 15-річчя появи „Анналів” УВАН у США)

Леонід Соневицький

В січні 1966 р. минуло 15 років з того часу, коли появилася друком перший випуск англомовного журналу „Анналі Української Академії Наук у США”. Невеличкий розміром (77 стор. друку), виданий фондами зібраними виключно з пожертв членів і співробітників Академії та прихильників української науки, цей перший випуск журналу започаткував видання, що впродовж 15 років розрослося в цілу бібліотеку українознавства в англійській мові. Сьогодні комплект „Анналів” складається з 19 випусків (деякі з них творять подвійні або й потрійні числа), що разом становлять 10 томів (30 чисел) та охоплюють поверх 4000 сторінок друку.

Думка про те, щоб видавати український науковий журнал англійською мовою, виникла на заранні існування Української Вільної Академії Наук у США. Було це одне з головних завдань, що їй намітила собі Управа Ака-

демії, обрана на організаційних зборах дня 15 квітня 1950 р. Редакцію журналу очолив Голова Управи Академії, пок. Михайло Ветухів, помічником редактора став Юрій Луцький, членами редколегії — Олександр Грановський, Роман Смаль-Стоцький і нещодавно померлий Володимир Тимошенко. Редакція не гаяла часу. Вже в січні наступного року вийшов з друку перший випуск журналу.

„Анналі” побачили світ у першу чергу завдяки невсипуцій і наполегливій праці першого президента УВАН у США проф. М. Ветухова, що став душею та ентузіастом справи. Вже кілька місяців після появи першого випуску вдалося забезпечити існування журналу. Виявляючи свій неабиякий організаційний хист, пок. М. Ветухів використав наявні на той час можливості, добиваючися того, що Фордівська Фондація призначила Академії дотацію на видання

дальших випусків журналу. Ось як писав про початки „Аналів” з перспективи десяти років проф. Юрій Луцький, товариш редактора перших двох томів журналу:

„Михайло Олексійович Ветухів... зумів перебороти всі перепони як по українському, так і по американському боці. Своім надзвичайним даром погоджувати людей і заохочувати їх до праці над „Аналами” Михайло Олексійович доказав, що всі перепони можна побороти.

Своім змістом перший випуск „Аналів”... представив спробу зазнайти англомовний науковий світ з працею українських вчених... Чергові випуски „Аналів” набирали щораз більше академічної поваги і стали чи не одиноким загальнопризнаним англомовним періодичним виданням української еміграції”. („Десять років про початки „Аналів”, Десятиліття Української Вільної Академії Наук у США, Нью-Йорк, 1961, ст. 12).

Вельми щасливою думкою Редакції було вміщувати статті чи уривки з праць клясиків української науки в перекладі на англійську мову. В той спосіб „Анали” знайомили англомовний науковий світ з творчістю таких видатних українських вчених і діячів як Михайло Грушевський, Михайло Драгоманов, Сергій Єфремов, Вячеслав Липинський, О-

лександр Потебня, Степан Смаль-Стоцький, Михайло Туган-Барановський, Андрій Яковлів. Була це справді піонерська робота, коли зважити, що дуже часто дослідники англомовних країн, що займаються проблемами Східної Європи, не ознайомлені з працями українських вчених, в першу чергу наслідок не достатнього знання мови. Так, наприклад, видатний американський історик-дослідник Східної Європи професор Каліфорнійського університету О’Брайєн у своїй монографії про Московію і Україну від Переяславської угоди до Андрусівського перемир’я, що появилася в 1963 р., посилається лише на ті уривки праць В. Липинського й А. Яковлева, що були друковані в перекладі на англійську мову в „Аналах”.

Взагалі ж матеріали, друковані в „Аналах”, йдуть в широкий обіг англомовного та міжнародного світу. Згадати б тут хоч би для прикладу той факт, що міжнародне видання бібліографії світової історичної періодичної літератури „Історичні абстракти” (Historical Abstracts) регулярно поміщує резюме статей з ділянки історії, що друкуються в „Аналах”. Англомовне видання Академії розповсюджується по всьому світу. „Анали” передплачують не тільки всі більші університети США й Канади, але й високі школи та наукові установи

багатьох країн Європи й Азії, в тому числі Англії, Франції, Німеччини, Італії, Ватикану, Іспанії, Голландії, Данії, Греції, Японії, Ірану тощо. Журнал потрапляє і в Україну та інші країни Східної Європи, у бібліотеки Києва, Москви, Варшави, Праги.

Впродовж дев'яти років невтомно праці пок. М. Ветухів встиг видати 14 та підготувати до друку 15-ий випуск журналу, що разом творили сім томів та охоплювали понад 3200 сторінок друку, в тому числі три великі монографії — „Катедра св. Софії в Києві”, двомовне, розкішно ілюстроване видання пера Олекси Повстенка (472 ст. друку), „Заселення південної України, 1750-1775”, Наталії Полонської-Василенко (370 ст. друку) та „Огляд української історіографії” Дмитра Дорошенка й Олександра Оглоблина (456 ст. друку). Цій невсипущій праці М. Ветухова поклала край тільки передчасна його смерть, що сталася дня 11 червня 1959 р. Редакційну роботу над сьомим томом „Анналів”, що його підготував до друку Покійний, довелося завершувати влітку 1959 року вже авторів цих рядків, що мав щастя й раніше допомагати М. Ветухові в редакції журналу, при допомозі Любови Дражевської, Івана Замші, та інших співробітників Академії.

Восени 1959 р. головним редактором журналу став

новий президент УВАН у США проф. Юрій Шевельов, а в склад редакції ввійшли мгр. Любов Дражевська і др. Леонід Соневицький. Намічуючи цілі дальшої діяльності Академії, проф. Ю. Шевельов писав:

„Завданням Академії стає стимулювати інтерес до української тематики серед науковців Америки й Європи, допомагати їм у їхніх розвідках, друкувати ці розвідки, перетворюючи поступово „Анали” на світову трибуну україністичних розшуків і досліджень”. („З перспективи десятиріччя”, Десятиліття Української Вільної Академії Наук у США, ст. 4).

Про те, наскільки успішні були заходи, щоб до співпраці в „Аналах” приєднати по змозі якнайбільше вчених різних країн світу, свідчить той факт, що в двох томах журналу, редактованих проф. Ю. Шевельовим (тт. 8 і 9), взяло участь, на загальне число 42 авторів, 18 дослідників неукраїнського походження, в тому 8 авторів із США, 3 з Англії, 2 з Франції, 2 з Німеччини і по 1 з Ізраїлю, Канади й Швеції. В загальному ж, в десяти томах журналу друкувалися праці 33 авторів неукраїнського походження.

В той час, коли авторів цих рядків доручено редакцію десятого тому „Анналів”, УВАН у США вступила була в новий період свого існування. Догація Фордівської Фундації вичерпалася і мож-

на було розраховувати виключно на підтримку членів і прихильників Академії та, у випадку журналу, на покриття витрат з передплат. Новий том „Анналів” міг повийтися лише при умові, що видатки видання будуть обмежені до мінімуму, — йшлося в основному про те, щоб оплатити кошти друку. Підготворяючи до друку десятиий том журналу, Редакція вважала за свій обов'язок підбити підсумки проробленої до того часу роботи. Вирішено в першу чергу опублікувати в новому випуску покажчики до матеріалів, поміщених у всіх десятиох томах „Анналів”. Особовий і предметний покажчик статтів, оглядів, рецензій та некрологів, друкованих в журналі, опрацював д-р Осип Данко. Складено теж індекс до хроніки з переліком всіх доповідачів Академії, згаданих в хроніці перших десяти томів „Анналів”, та покажчик портретів, вмщених у журналі.

В цілому „Аннали УВАН

у США” дали досі змогу більше ніж 120 дослідникам опублікувати свої праці з найрізномродніших галузей українознавства. Важко знайти ділянку науки, що не була б репрезентована в журналі. Як і можна б сподіватися, найбільше матеріялу поміщено з царини історії (понад 40 позицій, в тому 8 з однієї тільки історіографії), далі йдуть дослідження з мовознавства (понад 20 позицій), літературознавства, народнього господарства (сільське господарство, промисловість, лісництво), археології, права, біології, етнографії і фольклору, політичних наук. Репрезентовані в журналі теж бібліографія, ґрунтознавство, економіка, мистецтво, музика, нумізматика, релігія і церква, філософія тощо. Тим то можна без перебільшення назвати „Аннали”, цей єдиний, анґломовний, українознавчий, науковий журнал у світі, справжньою бібліотекою українознавства в анґлійській мові.

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА Й ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНА ПРОБЛЕМАТИКА У ВИДАННЯХ УВАН

Григорій Костюк

У підсумках діяльності УВАН за 15 років існування в США серед багатьох ділянок праці поважне місце займає красне письменство, його історія та теорія. Що ж зроблено нашою Академією в цій царині при її дуже скромних можливостях? Які книжки видано та яке їх значення для нашої науки й літератури?

В ділянці історії літератури (та частково й теорії її) нотуємо насамперед велику „Історію української літератури” проф. Дмитра Чижевського (Дмитро Чижевський. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Українська Вільна Академія Наук у США, Нью-Йорк, 1956). Після давно забутих, заборонених і вилучених з ужитку нарисів з історії української літератури С. Єфремова, М. Зерова, А. Шамрая, Ол. Дорошкевича та, навіть, В. Коряка в Україні й досі немає стабільної, об’єктивної і справді наукової історії української літе-

ратури. Тому саме видання УВАН, по новому побудованої (нова схема періодизації), з багатьма цікавими й свіжими спостереженнями, „Історії української літератури” відомого нашого вченого славіста Дмитра Чижевського, має велике культурне і громадське значення. Недаремно режимові наглядці за літературою в Києві, ба, навіть, у Москві так затривожено і гостро зареагували на вихід у світ праці Д. Чижевського. (Див., напр., О. Р. Мазуркевич, Зарубіжні фальсифікатори української літератури, Київ, 1961, ст. 76 - 80).

Другим вартісним виданням УВАН з ділянки історії літератури є великий на 807 сторінок том історико-літературних статей, розвідок та біо-бібліографічних матеріалів, репресованого й загиблого в 30-х роках відомого історика й дослідника української літератури, професора Харківського університету Миколи Плевако (Мико-

ла А. Плевако, Статті, розвідки та біо-бібліографічні матеріали. Вибір, редакція текстів, вступна стаття, бібліографія та примітки Г. О. Костюка. УВАН у США, Нью-Йорк - Париж, 1961). Хоч збірка наукової спадщини М. Плевако складається з кількох окремих статей, розвідок і біо-бібліографічного показника, проте в цілості своїй вона являє собою своєрідний нарис історії української літератури і є справжнім підручником в галузі славистичних та українознавчих науково-дослідчих студій.

„Спогади” Євгена Чикаленка не є ані історико-літературною розвідкою, ані літературно-мистецьким твором. Але як документ доби, всім змістом своїм вони органічно пов'язані з українською літературою ХХ-го століття та її окремими чільними творцями (В. Винниченко, тощо). Тому ці спогади становлять собою невід'ємну частину українського літературного процесу перших трьох десятиріч нашого століття. Вони є авторитетним свідомством її становлення й незаступним джерелом пізнання багатючих фактів з історії української літератури найновішої доби.

До історико-літературних публікацій належить збірник статей і матеріалів, присвячених річниці смерті В. Винниченка (В. Винниченко, Статті й матеріали, Збірник. УВАН у США, Комісія для

вивчення й охорони спадщини В. Винниченка, Нью-Йорк 1954). Широкий читач, рівно ж як і історик та дослідник української літератури, знайде в цьому збірнику багато нових фактів, документів і відомостей про життя, громадську діяльність і літературно-мистецьку творчість В. Винниченка, особливо в його останню, зовсім ще недосліджену й ширше невідому, „муженську добу”.

До цієї ж серії видання УВАН належить невелика, але важлива для дослідника літератури, розвідка покійного Юрія Тищенка — „Перші наддніпрянські масові газети”. В них історик літератури завжди знайде джерельні вказівки про появи українського мистецького слова в нелегальних умовах дореволюційної дійсності та про місце і ролю українського мистецького слова в боротьбі українського народу за свою свободу.

Окреме й надзвичайно важке місце в цій серії видань займає збірник праць українських шевченкознавців, що вийшов англійською мовою за редакцією В. Міяковського та Ю. Шельова у відомому славистичному видавництві Мутон і Ко (Голляндія) в 1962 р. Цей збірник об'єктивно і всебічно висвітлює англословному читачеві добу життя й творчості Тараса Шевченка.

Плян видання творів мистецької літератури, що був розроблений ще покійним

М. Ветуховим, мав три аспекти:

1. серія видань творів тих письменників, що їх в Україні репресовано й знищено, а твори заборонено;

2. серія видань нових творів наших письменників, що в еміграції перебувають;

3. серія видань творів померлих письменників, що з тих чи інших причин за їх життя не були опубліковані.

За цим пляном з першого аспекту пощастило видати: а) вибрані н а й важливіші драматичні та публіцистичні твори Миколи Куліша, надзвичайно важливі листи його до дружини з тюрми та соловецького ув'язнення й цінні спогади про нього його дружини Антоніни Куліш (Микола Куліш, Твори, Спогади про М. Куліша Антоніни Куліш, Стаття, коментарі, примітки, біографіч н а та бібліографічна довідки Григорія Костюка. УВАН у США. Нью-Йорк, 1955) і б) популярний у 20-х роках роман Валеріяна Підмогильного „Місто”, що теж був заборонений і вилучений з ужитку в бібліотеках УРСР, а автор його арештований і знищений.

Ці видання УВАН були свого роду історичними. Літературні наглядачі в Україні довго не знали як на них реагувати. Спочатку вдалися до звичайнісінької лайки, згодом намагалися доводити, що наше видання є „фальшуванням” (Див., напр., О. Р. Мазуркевич, Зарубіжні

фальсифікатори, ст. 76 - 80, або Марко Терлиця, Правнуки погані, Радянський письменник, Київ, 1960, ст. 216). А ще згодом, коли в наслідок „відлиги” українська стихія почала владно тиснути й вимагати реабілітації Куліша, Підмогильного та інших знищених письменників, то наглядачі за літературою змушені були реабілітувати М. Куліша, видати найменш дразливі його твори (М. Куліш, П'єси, Державне видавництво художньої літератури, Київ, 1960, /„97”, „Комуна в степах”, „Прощай село”, „Так загинув Гуска”, „Маклена Граса” — в російському перекладі!/, та дозволити Одеському театрові виставити по справжньому сфальшовану, перекраяну і пристосовану до своїх потреб „Патетичну сонату”. Але тільки виставити. Не надрукувати. Крім того, дозволили цитувати і посилатися на щоденники і записки М. Куліша, опубліковані в виданні УВАН, але без вказівок на джерело (Див. М. Терлиця, Правнуки погані, ст. 216). Одним словом і на сьогодні справжнього Куліша, справжнього Підмогильного, справжнього Досвітнього, як і багатьох інших ховають від читача. Але справжній М. Куліш, як і справжній В. Підмогильний живуть і житимуть у своїх творах, що їх видала УВАН у США.

З другого аспекту видань мистецької літератури вийш-

ли друком такі відомі нашим читачам твори, як повість Докії Гуменної „Мана”, роман „Темнота”, другий том з трилогії „ОСТ” Уласа Самчука, та добірка поетичних творів Теодосія Осьмачки „Із-під світу”. У цьому пляні вийшов і „Літературно-Науковий збірник” ч. 1 за редакцією Юрія Лавриненка. На жаль, брак коштів не дозволив реалізувати видання творів багатьох інших авторів, що стояли у видавничому пляні УВАН.

У третій серії літературних видань УВАН вийшов збірник недрукованих творів В. Винниченка „Пророк та невидані оповідання”.

Вкінці не можна не згадати тут десять томів шевченківських річників, люксове видання „Катедра св. Софії у Києві” Олекси Повстенка, десять томів „Анналів” англійською мовою, збірник „Статті, листи, документи” Симона Петлюри та деякі інші видання, в яких є також чимало матеріалів з історії та теорії літератури. Якщо взяти до уваги ту до крайньої межі скромну фінансову спроможність УВАН, той невідрадий стан учених, головно старшої генерації, що в основному на їх плечах лежала вся діяльність УВАН, то та кількість публікацій, що їх ми коротко прокоментували, заслуговує на особливе признание.

Українська Вільна Академія Наук у США виникла, розвинулась і зміцніла на ґрунті трьох завдань:

а) бути центром вільної, нескованої жодною догмою, української наукової думки поза межами рідного краю;

б) плекати і розвивати ті галузі знання, які в силу режимових умов занедбані, викривлені, а то й заборонені в Україні;

в) ввійти в найтісніший контакт з західноєвропейськими та американськими науковими установами і всі кращі досягнення української науки позмозі вводити до скарбниці світової культури.

Якщо УВАН у США відзначає тепер п'ятнадцять років свого існування, якщо вона може похвалитися певними успіхами, що задокументовані у її виданнях, і якщо вона безсумніву здобула собі місце й признание наукових установ західного світу, то тільки тому, що вона ніколи не зраджувала цих трьох завдань і що її хоч скромно, але постійно підтримувала українська спільнота у світі. Якщо українська спільнота у світовому розсіянні своєю постійною підтримкою збереже нашу Академію, то вона тим самим великою мірою прислужиться до утривалення свідомости і духа нашого народу, до його безсмертя.

УВАН У ШЕВЧЕНКІВСЬКІ РОКОВИНИ 1961-1964 РОКІВ

Юрій Лавріненко

Українська Вільна Академія Наук у ЗДА розгорнула свою працю в 1961-64 роках під знаком 100-их роковин від смерті і 150-ої річниці від народження Тараса Шевченка. Це відноситься до науково - видавничої продукції УВАН, її наукових сходин і врешті її участі в громадських заходах для вшанування Шевченка, як ось спорудження пам'ятників Шевченкові, участь представників Академії в шевченківських урочистостях по наших громадах тощо. В цій діяльності чільну участь брав Інститут Шевченкознавства УВАН, 15-ліття праці якого збігалося з 150-літтям народження Шевченка. Керівниками Інституту були (за чергою) Павло Зайцев, Леонід Білецький, Володимир Дорошенко і на рещті Володимир Міяковський. (Див. доповідь Володимира Міяковського „Пятнадцять років шевченкознавчої праці УВАН”. „Українські Вісті”, Новий Ульм, 5 квітня 1964).

В ділянці науково - видавничій Інститут Шевченкознавства УВАН закінчив до 150-их роковин народження Шевченка серію 10 річників під назвою „Шевченко”. Почата 1952 року, ця серія давала матеріали під рубрикою „Шевченко сто років тому”. Крім матеріалів життя і творчості поета за відповідний рік, річники містили наукові шевченкознавчі розвідки, головню ті, що були виголошені на шевченківських конференціях УВАН. Останній, десятий річник містить статтю редактора (В. Міяковський) про останні два місяці Шевченкового життя — січень і лютий 1861 року, далі статті Івана Коровицького „Шевченків Буквар (1861)”, В.М. „Унікальний КОБЗАР 1860 року з власноручними поправками Шевченка” (дуже цінний першодрук), Юрія Перхоровича „Шевченко на Волині”, рецензію В. Міяковського на видану Академією Наук УРСР в Києві книжку „Смерть і похорони Т.Г.

Шевченка" (Документи і матеріали), 1961, 166 ст., „Тогочасні польські газети про похорони Шевченка" і на решті бібліографічний список „Видання Української Вільної Академії Наук присвячені Шевченкові" (з 1946 по 1964 — всього 38 книжкових публікацій).

Особливо важливим вкладом УВАН до шевченківських річниць в ділянці науково - видавничій є виданий англійською мовою у провідному славістичному видавництві Мутона в Газі великий науковий збірник „Тарас Шевченко, 1814 - 1861". Цей збірник під редакцією Володимира Міяковського і Юрія Шевельова містить шевченкознавчі праці Володимира Міяковського, Миколи Шлемкевича, Юрія Шевельова, Павла Зайцева, Дам'яна Горняткевича, Валеріяна Ревуцького, Юрія Лавріненка та Петра Одарченка. Можна сказати, що в англійській славістичній літературі це перша така об'ємна і солідна поява із поля шевченкознавства.

Третьою друкованою працею УВАН до 150-ліття народження Шевченка є історичний нарис Вадима Павловського „Шевченко в пам'ятниках". Він охопив час з 1861 по 1964 рік, давши перегляд і окремих пам'ятників та проєктів і конкурсів. Цей нарис ішов 25-ма підвалами в газеті „Свобода" саме в період відкриття па-

м'ятника Шевченкові у Вашингтоні. Восстання на ряс вийшов окремою книжкою з багатьма ілюстраціями.

УВАН у ЗДА, крім видавничо - наукової ділянки організувала протягом 1961 - 1964 років спеціальну серію шевченкознавчих конференцій. В самому Нью Йорку УВАН влаштувала за чотири „шевченківські" роки 27 доповідей з шевченкознавства, які часто супроводились виставками відповідних матеріалів із Архіву - Музею УВАН. Ці конференції притягали чимало (іноді багато) слухачів, а звіти з них друкувались у багатьох пресових органах. Окремо, коло півтора десятка шевченкознавчих доповідей було прочитано за ці чотири роки в групах УВАН у Вашингтоні, Денвері і Дітроїті.

УВАН приділяла пильну увагу конкурсів і підготовці та відкриттю пам'ятників Шевченкові у Вінніпегу, а особливо у Вашингтоні. Було виголошено дві доповіді з історії пам'ятників Шевченкові і зв'язаного з ними „шевченківського року", при чому дана чітка критика також проєктів пам'ятника у Вашингтоні. Дискусія, започаткована цими доповідями, вийшла із залі УВАН також на сторінки преси і мала своє значення.

Коли в деяких американських газетах появились інспіровані випадки проти дозволу на спорудження у Ва -

шингтоні пам'ятника Шевченкові і проти самого Шевченка, Інститут Шевченкознавства УВАН на доручення Президії Академії склав спеціальну добре уаргументовану відповідь у пресі на ті випадки.

В цій короткій статті неможливо показати в повноті працю УВАН для відзначення 100-літніх роковин смерті Шевченка і 150-ої річниці народження його, зокрема майже не згадано працю окремих осіб. Але й оцей стислий схематичний огляд показує, яку велику працю пророблено. Вона, поруч із

іншими зусиллями українців дома і на еміграції, безумовно вплинула на те, що саме тепер у світі широко визнано Шевченка за одного з класиків світової літератури. Лондонська літературна газета (додаток до лондонського „Таймсу”) в числі за 30 вересня 1965, відбиваючи в передовій статті підсумки кращих досягнень наших 60-их років, писала:

„Були вікові річниці — Данте, Паскаля, маршу Гарібалді, Мікельанджело, Чехова, Шевченка — всі вони діяли, як стимули для видавців, учених і критиків”.

ІСТОРИЧНА СЕКЦІЯ УВАН

Василь Омельченко

10 березня 1952 р. відбулися перші організаційні збори Історичної Секції УВАН у США. На них було обрано керівництво в складі: голова — проф. Олександр Оглоблин, секретар — д-р Леонід Соневицький, який виконував функцію і заступника голови Секції. З 1961 р. є секретарем д-р Василь Омельченко.

Негайно розпочалася праця Секції під керівництвом її голови проф. Оглоблина, одного з найвидатніших сучасних українських істориків. Не було року, щоб він не виступав з доповідями на наукових засіданнях секції за участю великого числа науковців Академії та українського громадянства.

Крім проф. Оглоблина, на засіданнях Історичної Секції виступали з доповідями, деякі двічі, а то й більше разів, такі доповідачі: Андрій Яковлів, Лев Биковський, Олександр Домбровський, Леонід Соневицький, Юрій Тищенко, Іван Світ, Семен Демидчук, Ігор Шевченко, Олег Федішин, Василь Косаренко-Косаревич, о. Ізидор Нагасв-

ський, Теодор Мацьків, Микола Кушніренко, Михайло Шляхтиченко, Богдан Кравців, Павло Грицак, Любомир Винар, Богдан Корчмарик, Василь Омельченко. З-поміж США надсилали свої доповіді: о. Іриней Назарко та Наталія Полонська-Василенко. Більшість членів Історичної Секції брали участь в численних Пленарних Конференціях УВАН, де виступали з доповідями на історичні теми історики інших національностей та визначні американські вчені: Філіп Мозлі, Джон Вуорінен, Оскар Галецький, Станіслав Кот, Михаїл Карпович, Янко Станкевич, Отакар Одложілік, Філіп Фрідман, Яків Шацький, Зекі Веліді Тоган (турецький історик), Карл Менґес, Олівер Фредеріксен, Джон Армстронг, А. Палліс, Майкел Лютер та інші.

Продовжуючи працю основника і першого президента УВАН проф. М. Ветухова в ділянці зв'язків нашої Академії з міжнародним науковим світом, була влаштована Мазепинська конференція та доповіді Александра

Далліна (Колумбійський універ-т) й шведського ученого Стіга Вікандера.

В зв'язку з поширенням видавничої діяльності УВ-АН дослідники історії України дістали можливість друкувати свої праці у виданнях Академії. В 1951 р. появляються „Анали”, український науковий журнал англійською мовою. Переглядаючи його числа, ми бачимо, як багато там місця відведено історичній тематиці. Друкується багато стат-

тей, з'являються монографії: Наталії Полонської-Василенко „Заселення південної України . . .” та Дмитра Дорошенка і Олександра Оглоблина „Огляд української історіографії”. Варто згадати про люксове видання „Катедра святої Софії в Києві” Олекси Повстенка.

На сторінках „Аналів” містилися праці на різні історичні теми наші дослідники як молодшої, так і старшої генерації. —

СЕКЦІЯ АНТИЧНОЇ ІСТОРІЇ УВАН

Олександр Домбровський

Секція Античної Історії була заснована в 1954 році. Перша Управа Секції складалася з голови проф. А.С. Коцевалова і секретаря д-ра О.М. Домбровського. Перше наукове засідання Секції відбулося 18-го грудня 1954 року інавгураційною доповіддю А.С. Коцевалова на тему: „До питання про первісну й рабовласницьку формацію в античному Причорномор'ї”. Після смерті А.С. Коцевалова в 1960 році була обрана Управа Секції в новому складі: голова — д-р О.М. Домбровський, секретар — Т.О. Іванівська.

Від самих початків свого заснування Секція почала вести систематичну працю, відбуваючи що кілька тижнів свої наукові засідання. Діапазон досліджень Секції дуже широкий, бо він охоплює не лише досліді над античною історією, але також, і то в головній мірі, над праісторією і ранньою історією України. Прочитані на наукових засіданнях Секції доповіді свідчать про те, що головну тематику досліджень становили саме проблеми з

праісторії й ранньої історії України, хоча порушувано також проблеми і з інших ділянок античної історії, в першу чергу питання античної історіографії й географії (головно ті античні джерела, що безпосередньо, чи посередньо відносяться до історичних, етнографічних і географічних даних про наші землі в античну епоху), питання античного Сходу, історії й культури античної Греції й Риму та стан дослідів над античною історією, а зокрема над праісторією і ранньою історією України в советській історичній науці. Крім А.С. Коцевалова, який звичайно давав інавгураційну доповідь на початку академічного року, й О. Домбровського, що займався організацією наукових доповідей та виступав принайменше раз на рік з доповіддю, доповідали такі дослідники (в поазбучному порядку): Б. Загайкевич, Й. Джансон, Т. Іванівська, Н. Кордин-Головко, А. Котович, З. Лисько, Р. Олесницький, Ю. Перхорович, І. Станкевич, В. Стецюк, К. Тафт, Д. Чижев-

ський, Л. Чикаленко. Дехто з названих осіб мав одну, чи дві доповіді, а Т. Іванівська, Ю. Перхорович і Л. Чикаленко були сталими доповідачами та брали постійно активну участь в наукових засіданнях Секції. Крім А.С. Коцевалова відійшов у вічність також і Л. Чикаленко — сеніор української археології, що боліоче відчула Секція.

Не від речі буде застановитися подрібніше над тематикою доповідей на наукових засіданнях Секції. З опрацьованих тем з історії й культури античного Причорномор'я, тобто, популярно сказавши, античної України, треба згадати порушене А. С. Коцеваловим питання соціальної структури населення наших земель в античній добі та топоніміки античної Причорноморщини, а далі кімерійської проблеми (А. Коцевалов — О. Домбровський). До того циклу належать доповіді О. Домбровського з царини студій над історичним (похід Дарія на скитів), етнографічним і географічним матеріалом Геродотової Скитії, порушене питання можливості існування пізнішої традиції останньої фази трипільської культури, реманенти матриархату в Геродотовій Скитії, питання автохтонізму в проблематиці праукраїнської етногенези й низка інших, другорядних питань. Деякі питання з ранньої історії України насвіт-

лювала з археологічного становища Т. Іванівська, що працює над вивченням археологічного матеріалу й мистецьких пам'яток тої епохи (напр. до питання періодизації так званого скитського мистецтва, походження салтівської культури за новішими дослідженнями). Питання української археології розробляв у своїх доповідях також покійний Л. Чикаленко, виступивши з циклом викладів про початки абстрактного мистецтва та проблеми вивіфікації у тому ж мистецтві. Питаннями матриархату в світлі етнографічних і археологічних даних, а також пережитків матриархату в українському веселлі займалася у своїх доповідях наш археолог Н. Кордиш-Голозко. Ю. Перхорович розглядав у своїх доповідях питання слідів кельтської культури на території античної України, базуючися на географічних назвах (ономастика) та частинно сучасному лексичному матеріалі, що його пояснював доповідач як реманенти, пережитки кельтських слів. Про клясичну античність в старій Україні доповідав Д. Чижевський.

Зі загальної античної історії порушено в доповідях питання античного Сходу (процес духовості античного жидівства, асирійські написи, як джерело до кімерійського питання, до питання про феодалізм в гелленістичній Малій Азії, античні ко-

ріння візантійської культури 6 - 7 століття, тобто проблема пограничних культур між Орієнтом і Окцидентом — доповіді витолошені О. Домбровським). А. Коцевалов порушив у своїй доповіді питання рабства на Креті та Дура Европас і її написи, а Й. Джансон доповідав про старовинний гороскоп в місті Дура. К. Тафт мала доповідь про античне й модерне виховання в аспекті психологічних дослідів. Не від речі буде згадати й такі доповіді як: римська республіка й демократія (В. Стецюк) та тривалість римського права (Р. Олесницький). Позатим одно засідання Секції присвячено М. Ростовцеву — дослідникові античної України з доповідями Л. Чикаленка, Т. Іванівської та О. Домбровського. Окреме засідання Секції присвячено 25-літтю перекладу на українську мову Геродотової Скитії і 20-літтю з дня смерті автора перекладу — українського історика Теофіля Коструби

(доповідь О. Домбровського). В 1964 році Секція обходила 10-ліття своєї діяльності, присвячуючи тому ювілеєві окреме засідання зі вступним словом О. Домбровського та доповіддю З. Лиська на тему: античні елементи в українських народних піснях. Деякі члени Секції брали активну участь в загальних наукових конференціях Академії (О. Домбровський, Т. Іванівська, Л. Чикаленко) та як автори друкованих праць на сторінках англомовного видання Академії — Анналів (О. Домбровський, Н. Кордиш - Головка, А. Коцевалов та Л. Чикаленко). Сьогодні, коли пишуться ці рядки, Секція Античної Історії зі спеціальним узнанням праісторії й ранньої історії України закінчує 13-літній період своєї діяльності, свідома свого може не так то великого в умовах еміграційної дійсности, але зате жертвенного вкладу в духову скарбницю вільної української історичної науки.

„ТЕАТР СЛОВА“ НА ЕСТРАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

Йосип Гірняк

„Театр Слова“ не новина. Він існує від часу появи першого лицедія на світі. Він тільки, час до часу, перенаголошується, переміщається на кону; то висувається на авансцену, то ховається за театральними шатами. Він своїми засобами, своїми можливостями невичерпний і не замінимий.

Останні десятиліття були багаті на індивідуальні виступи акторів-декламаторів, чи й цілих ансамблів, які тільки словом поета, драматурга старались замінити сценічне видовище. Вони своєю інтерпретацією вірша, поеми, драми відтворювали ілюзію вистави. Рух, жест актора-еконічний, або його зовсім немає. Міміка, вираз очей тільки підкреслюють, підсилюють рисунок і хід інтонації, що виявляє зміст, підтекст слова, речення, розділу, а то й цілого твору.

В театрі слова слухова зосередженість глядача уловлює найтонші нюанси руху і музики слова. Відсутність всіх інших компонентів теат-

ру компенсується повнотою самого слова.

В Україні рідна мова, ця візитна карта народу в загоні і не користується сьогодні робітниками театального фронту належною увагою. Тривожні сигнали про непошану слова і рідної мови на сцені підрадянського театру чимраз частіше заповнюють сторінки преси. З тривогою слідкуємо за ходом боротьби в тій ділянці наших одноплемінників, які своїми нерівними з окупантом силами виступили в бій. З боєм серця доводиться признати, що не краще ситуація і тут, по цей бік кордонів батьківщини. Але, що і хто приневолює еміграційного лицедія неохайно жонглювати словом поета, знущатися над рідною мовою? Адже ж тут ніхто не накажує, ніхто не погрожує і не приневолює рух і фікувати українську мову.

„Театр Слова“ це не паліатив, це самостійний жанр, який під сучасну пору може

стати в великій пригоді мистецькому загонові на еміграції. Театр слова перш за все має змогу культивувати, плекати, очищати рідну мову від всього наносного, чужого, анахронічного. Він му- сить стати на сторожі літературної мови, він повинен стати пропагатором літератури, він повинен понести мистецьке слово на естради академій та концертів у найкращому виконанні, у всьому багатстві та красі рідної мови. Завдання почесне і необхідне, особливо в діяспорі, поза межами батьківщини. В цьому й слід шукати причини нашого перестрою на „театр слова”. На Заході актори шукають захисту в Шекспіра, Дікенса, Шова, Клоделя. Нам довелося шукати відради у Шевченка, Франка, Лесі Українки та в одномудців сучасності.

Першим нашим кроком на цьому шляху вважасмо ансамблеве читання „Гайдамаків” Т. Шевченка в інсценізації Леся Курбаса. Згодом, коли „Український Театр в Америці” натрапив на цілий ряд непоборних перешкод і далі його існування унеможливлено, „Театр Слова” став для нас єдиною трибуною, з якої ми могли продовжувати свої обов’язки в царині сценічного мистецтва. „Мойсей” І. Франка, „Попіл Імперій” Ю. Клена, „Людина і герой” (Іван Мазепа у

світлі світової літератури), „Театр Шевченкового Слова” „Неофіти” Т. Шевченка, „Лірика Лесі Українки”, „На Білій Горі” (Ювілейне святкування Маркіяна Шашкевича), „Байки Глібова” — це неповний перелік основних вистав „Театру Слова”, якими ми старались не тільки відзначити ювілейні річниці історичних постатей нашої духовної скарбниці, але на їхній літературній спадщині пробували свої сили в галузі мистецтва слова і слово це понесли до широких кругів нашого еміграційного суспільства.

Українська Вільна Академія Наук в Нью-Йорку гостинно прийняла нас на своїй скромній естраді, і почавши з 1962 року ми мали змогу перед аудиторією тієї високої установи демонструвати зразки нашої роботи над художнім словом. Літературні вечори присвячені творчості В. Шекспіра, Т. Шевченка, Лесі Українки, О. Кобилянської, В. Винниченка, Т. Осьмачки, Д. Гуменної були не оцінимою нагодою для нашого постійного зв’язку з еміграційним українським суспільством. За цю чи не єдину можливість продовження професійної діяльності Українській Вільній Академії Наук складалася щирі подяку і належне признание.

МУЗИКОЛОГІЧНА ПРАЦЯ УВАН

Зіновій Лисько

Музикологи, члени Музикологічної Секції УВАН, проводять дослідження в різних ділянках української музики: у ділянці творчості сучасних композиторів (д-р Василь Витвицький), основоположників нової української музики (проф. Кіпа), представників класичної доби (д-р Ігор Соневицький), над українським музичним фольклором (д-р Зіновій Лисько). Ці напрями відбилися також на тематиці доповідей, виголошених в останньому часі на окремих засіданнях Музикологічної Секції, як напр., про творчість М. Лисенка (проф. В. Кіпи), про А. Веделя (д-р Ігоря Соневицького), про тетракордові елементи в українській народній пісенності (доповідь проф. Зіновія Лиська, виголошена на засіданні Секції Античної Історії УВАН у США. Крім цього д-р Василь Витвицький працює як редактор музичного відділу в „Енциклопедії Українознавства”. Коли взяти на увагу, що всі члени Музикологічної Секції мають ще інші навантаження, а саме працюють як практичні

музичні педагоги, як композитори, або як артисти-виконавці, то їх працю в чисто науковій музичній ділянці треба тим більше цінити.

З друкованих праць Музикологічної Секції треба в першу чергу відзначити зачаткування монументального видання „Українських Народних Мелодій”, зібраних, упорядкованих і зредагованих проф. З. Лиськом. Цілість видання намічена на 10 великих томів, що охоплюватимуть разом 11,500 мелодій. Покищо появилася тільки два томи цієї праці, але треба сподіватися, що протягом 3-4 років вийдуть друком всі томи. Була опублікована також розвідка д-ра З. Лиська „Культові поклики в українських народних піснях” (в журналі „Терем”, Дітройт, 1962 року). Музиколог д-р Василь Витвицький друкував свої розвідки у різних видавництвах.

В останньому часі Музикологічна Секція набула прилюдну трибуну для постійного друкування праць своїх членів. Популярний музичний журнал - кварталник „Вісті”, що виходить

у Міннеаполісі, увійшов у порозуміння з Музикологічною Секцією УВАН і погодився в кожному своєму числі відступати певну кількість сторінок для публікації праць наших членів. Ці сторінки і нотні приклади друкує журнал власним коштом і вони появляються окремим відділом у кожному числі журналу під фірмою „Праці Музикологічної Секції УВАН”, за редакцією д-ра Зіновія Лиська. Досі появилися там дві розвідки: „Фе-

дір Якименко” З. Лиська і „Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті” одного музиколога з України (анонімно).

Друком вийшли в 1966 р.: черговий том „Українських Народних Мелодій” д-ра З. Лиська, його розвідка „Тетракордові елементи в українській народній пісенності” (в журналі „Вісті”) та монографія д-ра І. Соневицького „Артем Ведель і його музична спадщина”.

ЛЯБОРАТОРІЯ ПРОТОЗООЛОГІЇ УВАН

Сергій Крашенінніков

Новою ділянкою в науковій роботі УВАН є експериментальна праця в галузі протозоології й паразитології. Заходи скеровані на одержання дотації на влаштування й обладнання лябораторії протозоології від Служби Публічного Здоров'я (Bethesda, Maryland) почалися ще 1963 року й завершилися 1964 року. Згаданою лябораторією, яка знаходиться у Філядельфії, керує дійсний член УВАН д-р Сергій Крашенінніков, який досліджує структуру і цитохемічні властивості ядрового апарату представника класу інфузорій (вінчастих) *Balantidium coli*, паразита сліпої кишки людини, свині і деяких видів мавп.

Факт одержання дотації на експериментальну роботу має для УВАН неабияке значення. Принципове тому, що таким чином УВАН включилася до сітки американських науково-дослідних установ (академій та університетів), які одержують від Федерального Уряду дотації для продовження наукової праці з

різною тематикою. Практичне значення полягає в тому, що цим відкрито можливість для інших дослідників, членів і співробітників УВАН одержувати відповідні стипендії.

Значна заслуга в одержанні дотації для УВАН належить президентові УВАН д-рові Олександрові Архімовичу, який протягом усього часу (як перед одержанням дотації так і після цього) приділяє цьому питанню велику увагу.

Про наслідки дослідів над ядровим апаратом *Balantidium coli*, переведених протягом першого року дотації (1 червня 1964 р. — 1 червня 1965 р.) д-р Сергій Крашенінніков доповів на Другій Міжнародній Конференції Протозоологів, яка відбулася 29 липня - 6 серпня 1965 р. в Лондоні. У другім році дотації д-р Сергій Крашенінніков досліджує ядровий апарат *Balantidium coli*, інфузорії, яка паразитує в сліпій кишці морської свинки, щоб порівняти морфологічні та біохемічні особ-

ливості його з ядровим апаратом *Balantidium coli*.

Напрямок і мета цих протозоологічних дослідів мають загальнобіологічне значення, тому що наслідки наукового дослідження лябораторії УВАН можуть бути в майбутньому використані цитологією та біохемією.

Лябораторія УВАН у Філадельфії займає дві кімнати, в яких розміщено оптичне та інше приладдя, потрібне для переведення згаданих дослідів: мікроскоп, термостат, фарби, хемікалії, посуд тощо. У третій кімнаті розміщена бібліотека д-ра Сергія Крашеніннікова.

ГРУПА УВАН У ДЕНВЕРІ

Лев Биковський

У жовтні 1964 сповнилось 10-ліття заснування, а в лютому 1965 р. 10-ліття діяльності „Групи УВАН у Денвері”, Колорадо.

Невдовзі після приїзду інж. Л. Биковського в серпні 1954 р. до Денверу, Колорадо, zorganizувався тут ініціативний гурток для заснування відповідної установи для науково-дослідчої праці. В скорому часі заходами його, в порозумінні з Централєю УВАН у Нью Йорку, постала від 20 жовтня 1954 р. — „Група УВАН у Денвері”, поточно звана „Денверською Групою УВАН”.

Групу очолив відомий науковець-економіст, проф. д-р Володимир П. Тимошенко, дійсний член УВАН у США. Секретарем став — інж. економіст Лев Биковський, член-кореспондент.

Впродовж 1955-1966 рр. Група успішно розвивалась заходами її ініціаторів, керівництва, під опікою Централі УВАН та наполегливими зусиллями учасників і стала нині визначним українським науково-організаційним осередком на Заході США.

Наслідком того нині Група складається з таких членів УВАН у США:

1. Проф. д-ра Василя Гвоздецького, дійсного члена, Солт Лейк Ситі, Юта;
 2. Проф. д-ра Олени Савіцької, дійсного члена, Салінас, Каліфорнія;
 3. Проф. Філімона Украдиги, д. чл., Солт Лейк Ситі, Юта;
 4. Инж. Левка Биковського, чл. кореспондента, Денвер, Колорадо;
 5. Проф. д-ра Богдана Винара, чл. кор., Літлтон, Колорадо;
 6. Проф. д-ра Любомира Винара, чл. кор., Бовлінг Грін, Огайо;
 7. Проф. Валентина Гасвського, чл. кор., Лос Анджелос, Каліфорнія;
 8. Д-ра Тимоша Олесіюка, чл. кор., Керрвілл, Техас;
 9. Бакалавра Марії Галун-Блох, чл. співробітника, Денвер, Колорадо;
 10. Инж. Івана Громіка, чл. співр., Солт Лейк Ситі, Юта;
 11. Д-ра Сергія Кротюка, чл. співр., Денвер, Колорадо;
 12. Инж. Юрія Слассіона, чл. співр., Денвер, Колорадо.
- Разом Група об'єднує — 12 осіб, з них: дійсних членів — 3, чл. кореспондентів — 5 та чл. співробітників — 4.

Окрім того біля 24 осіб, не-членів УВАН, брали у згаданому часі участь своїми доповідями й співдоповідями в діяльності Групи УВАН у Денвері.

До того роду учасників Групи слід зачислити також і гостей-доповідачів, членів і не-членів УВАН, зі Сходу й Центральних стейтів США та Канади, що в кількості 11 осіб, відвідуючи Денвер, доповідали на чергових і спеціальних засіданнях Групи.

Поза тим в організаційній, мистецькій, виставочній, транспортній та інших діялках, зокрема допомогівій діяльності Групи співпрацювало ще біля 29-30 осіб.

Отже спільними зусиллями вищезгаданих біля 77-80 осіб успішно провадилась діяльність Групи впродовж 1954-1966 рр. Наслідком їхніх заходів Група не тільки усталилася в Денвері, Колорадо, але й вийшла за межі призначені їй спочатку й із успіхом поширює свою діяльність на Захід США.

Діяльність Групи УВАН у Денвері виявлялась переважно у вигляді конференцій (засідань) та в науково-організаційній праці.

Перше наукове засідання Групи відбулося в Денвері, дня 5 лютого 1955 р. Від того часу аж до 4 грудня 1965 р. включно було влаштовано 60 конференцій: в Денвері — 53, в Солт Лейк Ситі, Юта — 4, в Онтаріо 1, в Лос

Анджелос — 1, та в Сан Дієго — 1.

Зі згаданих конференцій Група відбула самостійно — 54, а 6 разом з різними українськими науковими, культурними й громадськими організаціями.

На конференціях доповідали, особисто й посередньо, 41 доповідачів: Биковський Л., Вавришук Б., Винар Б., Винар Л., Вусик А., Гаєвський В., Галун-Блох М., Гарасовська - Дачишин М., Голубничий Вс., Глушко Ст., Грановський Ол., Громик І., Гвоздецький В., Дубровський В., Завадович Г., Іванис В., Кобрин Ю., Королева Нат., Кочержук Р., Кропив'янський Т., Кротюк С., Левченко К., Левченко Ст., Луїс Ев., Мошинський В., Мошинський Ю., Овчаренко М., Оглоблин О., Олесюк Т., Пелехатюк М., Прохода В., Райгт Р., Розгін Ів., Романюк Л., Скатт Н., Сластіон Ю., Филипович Ол., Чепиен Евл., Украдига Ф., Шаповал Ол., Шульга Лідія.

На тих засіданнях виголошено й обговорено 102 доповіді зі співдоповідями з царин: бібліографії, бібліотекознавства, економіки, природознавства, фізики, геології, кліматології, фіз. географії, ентомології, мистецтвознавства, театрознавства, архітектури, літературознавства, фолкльору, історії, мемуаристики, подорожніх вражень та біографії. Тема-

тика доповідей відображала заінтересування доповідачів, або відкликала на різні ювілейні події.

Засідання Групи відвідало 1 462 осіб, з яких 344 забирали голос в обговоренні доповідей. З поширенням діяльності Групи в її засіданнях (від 2 до 8 річно) брала ступнево збільшена кількість учасників (від 54 до 232 річно). Під час засідань постійно влаштувалися у залі виставки нових публікацій. Поза тим в міру потреби доповіді супроводилися виставками світлин, творів, малюнків, рукописів, картин (в оригіналах і репродукціях) і тп. матеріалів доповнюючих доповіді. Додатково іноді уряджувалися мистецькі читання та деклямації літературних творів.

При деяких доповідях вживалися чарівні ліхтарі, звукозаписні прилади, кіно, ітп.

Звіти про перебіг засідань Групи посилались Централі УВАН та оголошувалися в пресі США, Канади й Європи для ширшого відома й обговорення громадянства та наукових кіл. Поза тим з виголошених доповідей біля 50% вже опубліковано.

Науково-організаційна діяльність Групи виявлялась назовні передовсім у заходах над збільшенням її членства, у намаганнях поширити засяг діяльності Групи в міру можливости на увесь захід США та у співпраці з

іншими українськими науковими, культурними й громадськими організаціями, особливо на Заході США.

У цьому напрямі Група співпрацювала впродовж 19-54-1966 рр. з 1. Централі УВАН у США, в НьюЙорку; 2. своєю Підгрупою в м. Солт Лейк Ситі, Юта; 3. Відділом УККА в Денвері, Колорадо; 4. Відділом УККА в Сан Франсіско, Каліфорнія; 5. Укр. Нац. Музеєм в Онтарію, Каліф.; Товариством Прихильників творчости М. Зерова в Австралії (Денв. Відділ); 7. Укр. Історичним Товариством 8 Денверською Публ. Бібліотекою, в конференційній залі якої відбуваються засідання Групи; 9. Укр. Культурним Осередком в Лос Анджелос, Каліф.; 10. Укр.-Американським Товариством в Сан Дієго, Каліф.; 11. Інститутом Дослідів Харчових Продуктів при Інституті Гувера в Стемфордї, Каліф.; 12. Укр.-Амер. Фундацією в Онтарію, Каліф.; 13. Науковим Товариством ім.Т.Шевченка в США, Нью Йорк; 14. Укр. Наук. Осередком НТШ в Сарселі, Франція; 15. Бібліографічним Інститутом Гірського району на Заході США, в Денвері, Колорадо; 16. Комісією для Вивчення пореволюційної України й Советського Союзу УВАН у США; 17. Редакціями кількох українських часописів (особливо зі щоденником „Свобода”), у яких друкувалися доповіді й спра-

воздання з конференцій Групи.

У своїй внутрішній науково-організаційній діяльності Група провела передовсім широко zakresну інформаційну чинність різного роду — усно, листовно й телефонічно. При тому Група допомогала своїм членам і учасникам у користанні з новітніх технічних бібліотечних та бібліографічних уряджень (Бібліографічний Ін-

ститут, техніка фотокопіювання, міжбібліотечне вypoзичання книжок, ітп.)

В наступному треба буде прикласти ще чимало організаційної й творчої праці, для того, щоб хоч почасти виконати поставлені собі завдання і щоб скромні здобутки учасників Групи увійшли тривало в скарбницю українського наукового надбання.

ГРУПА УВАН У ДІТРОЙТІ

М. Овчинник

Група УВАН в Дітройті була організована в рр. 1950-51. Тоді в стейті Мишиген знаходилася досить чисельна група дійсних членів і прихильників УВАН, а саме: дійсні члени: проф. Г. Махів — природник, ґрунтознавець, — проф. І. Розгін — біолог-патолог, — проф. М. Міщенко — фізіолог-психіатр, — проф. М. Овчинник — зоолог-іхтіолог. —

Співробітники і прихильники УВАН: д-р В. Приходько — зоолог, д-р Т. Білоус — ботанік - фітотехнік, доц. П. Бірко — природник - ґрунтознавець, д-р В. Петрівський — ентомолог, д-р В. Розгін — бактеріолог - серолог, д-р О. Борисенко — патблог, д-р В. Лизогуб — філософ, інж. Б. Іваницький — хемік - технолог.

На початку 1950 року, під час першого відвідування Дітройту головою Управи УВАН проф. М. Ветуховим, відбулися організаційні сходи дійсних членів УВАН. Була обрана управа Групи в складі: проф. Г. Махів — голова, проф. М. Овчинник — секретар, проф. І. Розгін —

член. З приводу виїзду проф. М. Овчинника до Ленсінгу на сталу працю, а також в зв'язку з перебуванням проф. Махова поза Дітройтом, в Бірмінгемі робота групи обмежувався індивідуальним виконанням тематики і участю деяких членів у наукових з'їздах і конференціях. На початку 1951 року виникла потреба легалізувати групу. До завершення організації групи Управа УВАН уповноважила проф. І. Розгона репрезентувати групу на цьому терені, а одночасно доручила поробити заходи до пожвавлення праці УВАН і до завершення організаційних форм групи в Дітройті. Затверджено групу УВАН в Дітройті постановою Гол. Управи 29 вересня 1951 р. в складі: проф. Г. Махів — голова, проф. І. Розгін — заст. гол., доц. П. Бірко — секретар. Була основана Біологічна Секція групи і перше її засідання відбулося 27 вересня 1952 р.

Персональний склад Біол. Секції в рр. 1952 - 53 був такий: Професори: І. Розгін,

М. Овчинник, М. Міщенко, М. Ветухів, О. Грановський, О. Архімович, С. Крашенініков, — разом 7 дійсних членів; проф-ри Г. Махів і Б. Іваницький вже відійшли у вічність.

За головування проф. І. Розгона, від 1952-1959 рр. довгий час секретарем був д-р Василь Приходько; праця групи була поживалена і проваджена в багатьох ділянках. Відбувалися часто сходини і конференції, були виголошені численні доповіді на різні наукові теми. До праці в групі було притягнено широке коло старших науковців і були старання притягнути нашу молодь, яка наміряла посвятитися науковій праці.

В тому часі, за головування проф. І. Розгона, не лише місцеві особи виступали на форумі групи, а й часто приїжджали визначні наукові сили з дальших сторін. Такі сходини відбувалися в публічних залах, а часто й у домі проф. Розгона. Треба згадати такі відвідини осіб, що й виголошували доповіді: проф. М. Ветухів, проф. О. Грановський, проф. Д. Андрієвський, проф. В. Кубійович, а пізніше проф. І. Громик, проф. О. Пріцак, проф. В. Доманицький, проф. Б. Мартос, а останньо д-р Л. Винар.

На терені групи було вшановано окремими святочними сходинами з промовами і рефератами тих, що відійшли

у вічність, як: сл. п. проф. Борис Ю. Іваницький, сл. п. проф. М. Ветухів, сл. п. проф. М. Левицький, сл. п. проф. Г. Махів, сл. п. проф. В. Доманицький.

Після виїзду проф. І. Розгона до Централії, Ілл. — головою групи став проф. М. Овчинник, заст. гол. проф. І. Розгін, орг. реф. д-р Євген Перейма, секретарем інж. Ярослав Зубаль, скарбником інж. Микола Миколашанка. Праця була продовжувана досить інтенсивно теж по виїзді д-ра Перейми до ст. Нью Йорк. Тоді було влаштовано п'ять ширших наукових Шевченківських Конференцій, частинно у співдії з місцевим відділом НТШ. Звичайно виступало трьох чи двох доповідачів, що старанно опрацьовували свої теми. На таких конференціях було звичайно присутніх більше як 50 осіб. Проводили конференції — проф. М. Овчинник, д-р Є. Перейма, а вкінці інж. Зубаль. — Важливим і успішним ділом групи було влаштування виставки українського мистецтва в музейній залі Мішгінського Університету в Ленсінгу, Миш. старанням проф. М. Овчинника і при співпраці членів Управи та інших осіб; на тому університеті студіює 35.000 студентів, а виставку відвідало протягом року б. 50.000 осіб і це було корисне для української справи.

Крім кількох дійсних членів-кореспондентів, що були

в складі групи, конференція дійсних членів УВАН у США — 24 жовтня оформила науковими співробітниками УВАН — кандидатів: д-р Євген Перейма, інж. Микола Миколаєнко та інж. Ярослав Зубаль.

Про працю і успіхи групи свідчить те, що за десятиріччя на форумі групи виступало 47 доповідачів із 95-ма

доповідями на різні наукові теми, у різних ділянках, як: історія, література, фізика, хемія, природа, музика і ін.

В наступному часі Управа групи даліше буде вести свою наполегливу працю і на найближчий час намічені Франківські конференції та відсвяткування Ювілеїв УВАН. —

ПАМ'ЯТІ ПЕРШОГО РЕДАКТОРА ЮВІЛЕЙНОГО ВИДАННЯ УВАН Д-РА ЛЕОНІДА СОНЕВИЦЬКОГО

Леонід Соневицький народився 25 квітня 1922 р. в Західній Україні (Чортків). Ступінь д-ра філософії з історії досягнув у 1948 році. По переїзді до США, поруч з працею в американських університетах і коледжах (Columbia, Seton Hall University, Brooklyn College), багато сил, любови та уваги д-р Л. Соневицький віддав Українській Вільній Академії Наук у США. Він був секретарем Управи УВАН, заступником голови Історичної Секції УВАН і редактором десятого тому Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.A.

У зв'язку з ювілейними датами: 20-ліття з часу заснування УВАН в Європі, 20-ліття існування Музею-Архіву УВАН і 15-ліття пра-

ці УВАН у США, д-рові Л. Соневицькому було доручено редагування ювілейного видання. Д-р Л. Соневицький радо взяв на себе це завдання, зібрав частину відповідного матеріалу і, згідно з домовленістю з редакцією „Свободи”, почав друкувати ці матеріали на сторінках газети.

Несподівана смерть обірвала життя молодого, талановитого вченого, який міг ще так багато зробити для української науки. На деякий час припинилася й підготовка ювілейного видання. За постановою Президії УВАН дальше редагування й оформлення видання доручено було дійсному членові УВАН, д-рові Олександрові Домбровському.

Президія УВАН у США

МУЗЕЙ-АРХІВ ІМ. ДМ. АНТОНОВИЧА УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

В. Міяковський, О. Волошина, Т. Іванівська

Ідея Музею - Архіву, як центрального сховища для збирання і збереження матеріалів до історії української еміграції, виникла відразу по закінченні 2-ої світової війни. Ще в дорозі до пізніших місць розселення в Німеччині, в Судетському містечку Вімперку (Вінтерберг) в травні 1945 р. на підставі мандату празького Музею Визвольної Боротьби придбані були перші експонати майбутнього Музею УВАН: українські календарі видані І. Штайнбреном в цьому місті на початку ХХ сторіччя, а в баварському селищі Трансфельдені від автора — рукописна збірка поезій Юрія Чорного, поета „празької школи” з його автобіографією і фото. Цим покладено було початок з одного боку фонду друкованих видань і з другого — майбутнього літературного архіву.

Першим приміщенням Українського Музею - Архіву було пуделко з американських продуктів в таборі переміщених осіб Сомме - Ка-

зерне (м. Авгсбург), під сходами одного з блоків.

З самого ж початку Музей поставив собі за мету збирати матеріали для майбутніх сховищ вільної України. В порозумінні з кількома іншими бібліотеками й музеями, що спонтанно виникали на території окупованої Німеччини, Музей почав збирати більшу кількість примірників друкованих видань. Ці бібліотеки і музеї разом з Музеєм УВАН стали місцями для збереження примірників для Києва (Авгсбург - Музей УВАН), Львова (Карльсфельд, потім Берхтесгаден, бібліотека НТШ — В. Дорошенко), Харкова (Англійська Зона, Музей Шевченка — Л. Бачинський), Праги (Ашафенбург — А. Животко), університетський примірник (УВУ-Мюнхен), Ватиканський і один примірник — „місцевий” — для кожної країни розселення нашої еміграції, всього 7 примірників. Кожне з організованих сховищ на своєму терені (Берхтесгаден,

Ашафенбург і англ. зона) збирало ці 7 обов'язкових примірників усіх видів друку, залишало один примірник для себе і решту 6 прим. пересилало до Музею - Архіву УВАН, який став центральним сховищем і розподільником матеріалів поміж іншими. Згодом, для такого культурного центру української еміграції, як Регенсбург, було організовано представництво Музею - Архіву УВАН в цьому місті (керівник — М. К. Марковський).

Для здійснення цього складного плану були видані відповідні розпорядження Культурно - освітнього відділу Центрального Представництва Української Еміграції (ЦПУЕ), пізніше ще — культурно - освітнього ресорту Української Національної Ради (УНР), а контроль над виконанням постанови про обов'язкові примірники взяв на себе інструктор Відділу освіти і культури І. І. Коровицький, який при своїх роз'їздах в американській зоні і сам зібрав для Музею цінні експонати. Наслідком цієї роботи протягом 5 років (1945-1949) було те, що в самому Музеї-Архіві УВАН було зібрано до 90% всієї друкваної продукції української еміграції американської зони Німеччини. З поширенням роботи Музей дістав для своїх збірок кімнату, згодом дві — в Ашгабургу, а по переїзді та-

бору біля Ульму дві просторі залі.

З початком посиленої еміграції за океан Музей - Архів УВАН поповнявся колекціями ліквідованих таборів (Ашафенбург, Берхтесгаден, Ганау, Регенсбург) і протягом 1949 сам підготовляв свої матеріали до перевезення за океан, яке сталося значно пізніше, вже в 1952 році за допомогою Європейського Злученого Українсько - Американського Допомогового Комітету (ЗУАДК).

Умови роботи в Америці не дозволяли переводити її в такому широкому обсязі, як раніше, і збирання матеріалів було децентралізовано. Надсилку обов'язкових примірників до визначених організованих сховищ покладалося на видавництва, редакції і авторів, а з огляду на збільшені потреби кількість обов'язкових примірників збільшена була до 12. Заклик в цій справі був надрукований у „Свободі” у 1950 р. і старанням І. І. Коровицького виданий був окремою 4-х сторінковою листівкою.

Початок роботи Музею - Архіву УВАН в Америці поклали три члени УВАН — Л. Биковський, Т. Олесюк і В. Шугасвський, останній став керівником роботи. Велику поміч у перших кроках подав Музесві п. Мирон Сурмач виділенням під матеріали місця в свосму будинку на 7-ій вул. до того часу, поки новозорганізоване об'

однання нових емігрантів „Самопоміч” не дало в себе кімнати, що стала на 2 роки приміщенням не тільки Музею, але й Української Вільної Академії Наук у США. Перші пакунки з матеріалами для новозаснованої американської філії Музею висилалися з Німеччини в 1949 році саме на цю адресу „Самопоміч”. З подякою треба згадати про поміч матеріалами і порадами Музеєві на початку його праці в Нью-Йорку, крім п. Мирона Сурмача, пп. Каленика Лисюка і Петра Задорецького. Справа зі спеціальним приміщенням для УВАН і Музею поладнана була в 1952 році винаймленням двох просторих кімнат для УВАН на першому поверсі на 26 вулиці, захід, й остаточно розв'язана придбанням в 1961 р. окремого будинку колишньої Публічної бібліотеки на 100 вулиці, захід.

У зв'язку з децентралізацією збирання матеріалів Музей - Архів УВАН відразу втратив своє значення центрального організаційного сховища і в силу давніх зв'язків вряди - годи підтримував обмінні операції лише з двома сховищами, керівниками яких були В. В. Дорошенко (Філадельфія) і Л.В. Бачинський (Клівленд). Доля тих сховищ, яким Музей УВАН постачав обов'язкові примірники, залежала від долі їх керівників. Харківський примірник (англійська зона) був перевезений до Вінніпегу

і влитий до Музею Осередку Культури і Освіти. Празький примірник (Ашафенбург) по смерті його керівника проф. А. Животка в 1948 р. і при ліквідації табору в 1950 р. був приєднаний до складу Музею - Архіву, разом з ним перевезений до Нью-Йорку і переданий пізніше до Клівленду як філія УВАН під керівництвом Л.В. Бачинського. Львівський примірник (Берхтесгаден) був перевезений до Філадельфії і щороку частками передавався до НТШ в Нью-Йорку. Університетський примірник (Мюнхен) залишився на місці. Згодом, з ініціативи О. Зінкевича і під його керівництвом (в Балтіморі) почав працювати Студентський Архів - Музей, як автономна філія УВАН за своїм власним статутом.

В сучасному своєму стані Музей - Архів УВАН сформував із зібраних матеріалів три основні відділи: 1) друкованих видань і книжкових колекцій, 2) рукописних пам'яток і архівних колекцій, 3) речевих пам'яток і музейних колекцій.

ВІДДІЛ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ

Відділ друкованих видань розростається на базі досить повно зібраних ще в Німеччині еміграційних книжкових і періодичних видань та листівок (1945-1949). Збирання книжкових видань, а також всякого роду закликів, програмок, звітів та ін-

ших дрібних друків продовжено було й по переїзді до ЗДА, причім район діяння Музею поширився і на Канаду, на Південну Америку та почасти Австралію.

Особливістю нового етапу в історії Музею УВАН було те, що до нього крім біжучої преси почали одразу ж поступати друковані матеріали, книжки і періодичні видання — цілими збірками, іноді навіть упорядкованими і дуже цінними колекціями, наприклад, збірки Мирона Сурмача, Петра Задорецького, Григорія Скегара, Каленика Лисюка, що лягли в основу колекції видань з перед другої світової війни. Особливо цінні були неповні річники „Діла” за 30-і роки від П. Задорецького і празькі наукові видання від К. Лисюка.

Дуже цінну частину книжкового майна Музею складають тематично підібрані колекції і цілі бібліотеки. Колекція Георгія Вернадського цінна тим, що включає праці В.І. Вернадського. Унікальна колекція Андрія Жука складається з українських брошур, виданих під час і після першої світової війни (1915-1919). Рідкі і цінні видання знаходяться в колекціях Олександра Скоропис - Йолтуховського, от. Никифора Гірняка, о. Володимира Сполітакевича, Романа Геніка - Березовського, Івана Світа, Володимира Кивелюка, Олександра Рішая, Дмитра Солов'я, Святосла-

ва Шрамченка, Михайла Кураха, Дмитра Герчанівського, Івана Розгона, Михайла Ветухова, Сергія Крашенінікова.

Досить значна колекція підсоветських видань з шевченкознавства, українознавства, творів клясиків, книжок з ділянки археології та мистецтва, придбаних Музеєм, подарованих окремими особами, або переданих з дублетів Ньюйоркської Публічної Бібліотеки та деяких університетських бібліотек.

По перевезенні Музею до будинку УВАН переведено було суцільну каталогізацію книжкового майна, загальна кількість якого на день 20-річчя існування Музею досягала 14,000 одиниць.

Цілком унікальний характер носить збірка періодичних видань, в основу якої також покладена була колекція, зібрана в Німеччині, переважно європейські періодичні видання 1945-49 років, видані циклостилем, фото-друком і друком. В Америці велику колекцію давніх періодичних видань, що виходили між двома світовими війнами, Музей одержав зі спадщини по Миколі Пеглинському — тут були українські періодичні видання ківські, львівські, віденські, варшавські, берлінські, паризькі, женецькі — окремими числами, або неповними річниками.

Найстарші європейські видання, що знаходяться в Музею УВАН, датуються 1880-

90 роками (річники „Зорі” 1886-1891), з довоєнних і повоенних видань: комплект “Ruthenische Revue” (Відень, 1903-1905) і його продовження “Ukrainische Rundschau” (1907-1915), декілька інформативних періодичних бюлетенів, що видавалися під час і після першої світової війни, „Вістник Союзу Визволення” (1914-1918), низка таборових видань, що появлялися в таборах військово-полонених: „Вільне Слово” (Зальцведель, 1916), „Розвага” (Фрайштадт, 1915-1918), „Розсвіт” (Раштат, 1916), „Просвітний Листок” (Вецляр, 1916). З часів української самостійності є деякі числа „Вістей Української Центральної Ради” (Київ, 1917) та „Вістника Українського Військового Генерального Комітету” Київ, 1917).

З важливіших видань 1920-30 років знаходиться: „Борітеся — Поборете!” (1920-22), „Воля” (Відень, 1919-1921), „Літературно - Науковий Вістник” (Львів, 1922-1932), „Вістник” (ред. Дмитра Донцова, Львів, 1932-1939), „Заграва” (Львів, 1923-1924), „Тризуб” (Париж, 1925-1940), „Рідна Мова” (Варшава, 1933-1939), „Записки Історично - філологічного відділу Української Академії Наук” (Київ, 1919-1929) і багато інших. З періодичних видань Нового Світу найраніші окремі числа „Свободи” з 1904 р., „Світа” з 1906, „Американського Голосу” (1907), „Хлопсько-

го Параграфу” (1910), „Америку” (з 1915), „Народного Слова” (з 1916) „Народної Волі” (з 1918). З часів німецької окупації України Музей має колекцію різних центральних і провінційних видань, часто лише поодинокі числа. Особливо треба виділити комплект „Краківських Вістей” (1940 - 1945) і „Землі” (1944-1945).

Періодичні видання за час до 1945 року в к л ю ч н о представлені газетами і журналами під 672 назвами, з них українською мовою 511 назв, російською — 37, білоруською — 3, польською — 15, англійською — 55, німецькою — 29, французькою — 16, іншими — 6.

Від 1945 року провадилося вже пляномірне збирання біжучої періодики, причім найповніше зібрано її в американській та англійській окупаційних зонах Німеччини і взагалі в Європі та обох Америках, найслабше представлена Австралія. Всього зібрано після 1945 року 1574 різних назв періодики, з них українською мовою 1128, російською 162, білоруською 41, польською 10, англійською 175, німецькою 19, французькою 22, іншими мовами 17.

Систематичне поповнення колекції періодики бракуючими матеріялами українською та іншими слов'янськими мовами Музей мав від Слов'янського Відділу Нью-Йоркської Публічної Бібліотеки, від Загальної Ради (Com-

mon Council for American Unity) від В-ва Пролог, так само як і від багатьох окремих осіб. Періодичні видання, що надходили до Музею, одразу ресструвалися на картках, річники їх опрацьовувалися в спеціальні картонові справи — футляри для захисту їх від повітря, сонця і пороку.

ВІДДІЛ РУКОПИСНИХ ПАМ'ЯТОК І АРХІВАЛІЙ

До цього відділу належать як окремі авторські рукописи і різне листування, так і цілі колекції документів установ і громадських організацій.

З самого початку існування Музею особливу увагу звернено було на збирання рукописних пам'яток.

З найбільш важливих рукописів і архівалій можна відмітити машинописи творів Юрія Клена, Тодося Осьмачки, Уласа Самчука, Докії Гуменної, Софії Парфанович та поодинокі твори або документи, що стосувалися до творчості Василя Барки, Віктора Домонтовича, Юрія Косача, Ігоря Костецького, Леоніда Лимана, Оксани Лятуринської, Михайла Ореста, Леоніда Полтави, Яра Славутича та інших. В цьому періоді до Музею були передані машинопис фундаментальної праці О.П. Косач - Кривинюк про Лесю Українку, архів МУР-у (Мистецький Український Рух), архів редакції тижневика „Наше Життя” (Ашгебург) різних

таборових, шкільних, спортивних установ.

За 15 років роботи в Нью-Йорку цей відділ значно збагатився дуже цінними матеріалами. З архівів у першу чергу треба назвати архів композитора Павла Печеніги - Углицького (оригінали двох опер: „Вій” і „Відьма”, композицій на українські та інші теми, кілька великих симфонічних композицій, листування, фотографії, альбоми газетних вирізок і програм музичних виступів композитора). Можемо тут лише перерахувати інші цілі архіви передані в різні часи перебування Музею в ЗДА: Никифора Григор'єва, Кирила Дацька і Військового Історичного Інституту, Володимира Дорошенка, Юрія Тищенко і Об'єднання Письменників Дитячої Літератури, Левка Чикаленка. Окремі колекції документів і рукописів одержано від Льва Биковського, Григорія Скегара, Людмили Івченко, Івана Калиновича, Гордія Мироненка, редакції „Наше Життя” (Філядельфія), Євгена Онацького, Івана та Л. Носиків, о. Костя Даниленка - Данилевича, Віктора Приходька, Тимоша Олесюка, Анни Келлер - Чикаленко, Вікторії Скоропис - Йолтуховської, Ярослава Чижа, Семена Демидчука, Льва Безручка, Олександри Животко, Людмили Грицак, Трохима Пасічника, Івана Максимчука, Івана Кураха, Анатолія Курдидика, Романа Генік - Бере-

зовського, Богдана Загайкевича, Миколи Понеділка, Анни Крих, Олени Колесниченкової, Йосифа Шварца.

Окремо треба згадати цінну колекцію листів і рукописів Євгена Чикаленка, переслану з Німеччини П. Феденком, колекцію рукописів, витинок з газет, друківаних творів і мікрофільмів Тодоса Осьмачки, видавничий архів Видавництва „На Горі” — Ігоря Костецького та Єлисавети Котмаєр — з рукописами, коректами і макетами видань.

ВІДДІЛ РЕЧЕВИХ ПАМ'ЯТОК І МУЗЕАЛІЇ

Хоча такого роду пам'ятки збиралися з самого початку існування Музею - Архіву УВАН, але відділ, як самостійний, оформився з 1962 року. В його основу лягли колекції мистецького або пам'яткового характеру, зібрані раніше.

З Німеччини були перевезені до Нью Йорку слайдні картини та рисунки мистців Миколи Шрамченка (7), Мирослава Радиша (2), Юрія Павловича (299), Олексія Повстенка (2), скульптора В. Сім'янцева (4), С. Литвиненка (1). В 50-их роках до Музею УВАН передана була проф. Григорієм Костюком велика колекція картин Володимира Винниченка та зібраних мистцем картин українських і французьких майстрів в загальній кількості 100 образів.

Поповнення цього відділу йшло дарунками поодиноких речей або цілих колекцій. Тут у першу чергу треба назвати колекцію мистця Володимира Кивелюка (Філадельфія), що разом зі своєю бібліотекою і архівом передав 22 оригінальні картини, велику кількість рисунків та понад тисячу фотографічних або кольорових репродукцій творів всесвітнього мистецтва.

Мистецька колекція д-ра Ганни Журко (гуцульські вироби та інше) по її смерті перейшла до Музею УВАН за старанням пп. Л. Івченкової та В. Кожно.

Історично - мистецьку цінність становить старовинний образ Євангелиста Луки (кінець XVII — поч. XVIII ст.) разом з частиною іконостасу з якоїсь сільської церкви (можливо з Волині) — дарунок д-ра Марії Кобринської.

Велику цінність являє собою мистецьке оформлення „Енеїди” Котляревського до нездійсненого видання УВАН, запланованого Юрієм Тищенком: 6 оригінальних кольорових ілюстрацій роботи мистця Миколи Бутовича на окремих листах і його ж роботи 12 листів початкових літер, заставок і кінцівок.

Колекція писанок в Музею складається з дарунків мистців Оксани Лятуринської, Оксани Вікул, Олени Гердан - Заклинської, Тетяни Кошиць, Катерини Нижанківської і багатьох власників цих зразків мистецтва.

Велику колекцію творів Льва Геца Музей отримав частково від Літературно - Мистецького Клубу в Нью-Йорку (20 оригінальних рисунків), частково від самого мистця: альбом з Домб'я і 80 великих фотографій його новіших творів.

Крім того в Музеї УВАН знаходяться такі окремі оригінальні малярські або графічні твори, одержані в дарунок від мистців, або власників: Б. Агафонов (1), К. Антонович (1), Я. Анчутін — ескізи до театральних постановок (5), І. Багрянний (1), М. Бутович (9), Ю. Володюк (1), М. Глущенко (5), Я. Гніздовський (6), О. Горбачевська (1), С. Гординський (1), Д. Горняквич (2), Л. Гуцалюк (3), С. Зарицька (1), П. Капшученко (1), М. Кравчук (6), В.В. Кричевський (1), М. Кричевський (1), О. Кульчицька (7), З. Лісовська (16), С. Макаренко (1), С. Мако (2), В. Масютин (3), П. Мегик (1), Ю. Михайлів (1), Ю. Нарбут — унікальні мистецькі репродукції (21), І. Носик (2), С. Кіндзерявий - Пастухів (1), Б. Пачовський (1), Ю. Соловій (28), А. Сологуб (2), Н. Сомко (1), В. Цимбал (1), П.П. Холодний (3).

Скульптура: А. Дараган (1), М. Кравчук (1), С. Литвиненко (12), В. Масютин — гіпсові репродукції медальйонів (13), Б. Мухин (2), М. Німців (1), А. Павлось, відливи В. Сім'янцева з бронзового оригіналу

(1), А. Сологуб (1), В. Сім'янців (5), М. Черешньовський (1).

Тканини: Колекція старовинних стяжок і зразків тканин та інше від Б. Жука (169 зразків). Килим, плахта, вишивані речі — зі спадщини д-ра Г. Журко; театральний костюм Софії Тобілевич та великий басарабський килим — від інж. А. Енгеля; кілька орнаментальних панно ручної роботи письменниці Докії Гуменної.

До цього відділу стосуються також:

1) Колекції поштових карток мистецького, етнографічного й історичного характеру з видами українських міст і пейзажів.

2) Фотографічні колекції з різних таборів (Німеччина) — події з життя таборів, театральні вистави, церковні відправи, надмогильні пам'ятники, тощо. Сюди належать й цілі упорядковані альбоми фотографій: а) альбом фотокопій родини Косачів (Лесі Українки) (250 фото), б) альбоми роботи Петра Олексійка — 1-го пленуму Української Національної Ради (25 фото) та інші, в) сім альбомів фотографій, упорядкованих М. Марковським в Регенсбурзі — з життя табору, Українського Технічно - Господарського Інституту, пам'яті гетьмана Павла Скоропадського. З 1951 року поповненням фотографічних колекцій піклувався інж. В. Павловський, що склав спе-

ціальне звернення в цій справі і сам передав велику кількість фотографій з життя УВАН. Крім цього цілу низку фотоколекцій подарували Г. Білоус, О. Буревій, В. Дорошенко, М. Галій, О. Гладишовський, Д. Горняткевич, Л. Гуцалюк, В. Кедровський, І. Коровицький, Л. Лиман, П. Мегик, М. Островка, М. Пежанський, І. Світ, В. Сім'янців, О. Соловей, С. Чернявський. Багато фотографій знаходиться в складі архівів К. Дацька, О. Скоропис - Йолтуховського, Л. Чикаленка, кап. С. Шрамченка.

3) Колекція географічних мап (карт) старовинних і новітніх, що склалася з різних дарунків: мапи Бопляна (від п. Марії Соловій і д-ра С. Демидчука), Гомана та інші XVII ст. (від І. Коровицького), унікальна, ручної роботи мапа околиць Берестечка 1818 р. (від А. і О. Кочан). Велику колекцію сучасних мап Музей одержав зі спадщини Є. Архипенка. Від інж. Ю. Лісового — три старі лондонського видання атласи.

4) Філателістична колекція, що упорядкування її започаткував інж. В. Трембіцький.

5) Колекція афіш і анонсів різних імпрез. Особливу цінність мають колекції 5-

ох таборів (Німеччина), де ця праця переводилася систематично (Авгсбург, Ашаффенбург, Берхтесгаден, Міттенвальд, Регенсбург). Добре впорядкований альбом афіш роботи мистців Л. Денисенка та Б. Певного (табір Діллінген) Музей одержав від проф. А. Москаленка.

**

На 1965 - 1966 роки припала двадцята річниця існування Музею-Архіву УВАН, закладеного в Авгсбурзі на підставі посвідки, з датою 12-го квітня 1945 р., виданої Українським Музеєм у Празі. Музей - Архів УВАН мав у цьому першому на еміграції Музеї, заснованому і керованому протягом 20 років (1925-1945) проф. Дмитром Антоновичем, достойний приклад організації центрального комплексного книжково - архівно - музейного сховища поза межами рідної землі.

Нині в двадцятиріччя смерті цього основоположника музейництва на еміграції з повним признанням і глибокою пошаною до жертвенної праці його та його ближчих співробітників, Музей - Архів УВАН присвячує свою роботу світлому імені Дмитра Володимировича Антоновича.

**СПИСОК ВИДАНЬ
УКРАЇНСЬКОЇ ВЛІВНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ**

Видання українською мовою

Дмитро Чижевський: Історія української літератури, від початків до доби реалізму, стор 512	\$ 5.50
в оправі	6.50
Симон Петлюра: Статті, листи, документи, стор. 480	6.00
в оправі	7.00
Видано з доручення Центрального Комітету Шанування Пам'яті С. Петлюри в Америці.	
Арнольд Марголін: Державний Устрій Сполучених Штатів Америки, стор. 96	1.50
Євген Чикаленко: Спогади, стор. 504	3.50
в оправі	4.50
Теодосій Осьмачка: Із-під світу, стор. 320	2.50
в оправі	3.50
Валеріян Підмогильний: Місто. Роман, стор. 304	2.50
Микола Куліш: Твори. Спогади про М. Куліша Антоніни Куліш, стор. 478	3.50
в оправі	4.50
Улас Самчук: Темнота. Роман, стор. 496	4.00
в оправі	5.00
Степан Самійленко: Дні слави. Спогади, стор. 134	2.00
Збірник. Володимир Винниченко: Статті і матеріали, стор. 72	1.00
Володимир Винниченко: Пророк. Оповідання: Білесенька; Стелися, барвінку, низенько, стор. 108	2.00
Річник української бібліографії 1957. Осип Данко і Мирослав Лабунька, стор. 64	2.00
Володимир Дорошенко: Показчик літератури про українську пресу (в 1945-1962 роках), стор. 12	0.25

Володимир Дорошенко: Реєстр українських періодичних видань у вільному світі за роки 1961-1962, стор. 26	0.50
Докія Гуменна: Мана. Повість, стор. 96	1.50
Дмитро Чижевський: Поза межами краси, стор. 22	0.50
Євген Пизор: Новий фрагмент совєтської аграрної політики, стор. 48	0.75
Юрій Тищенко: Перші наддніпрянські масові газети, стор. 22	0.50
Літературно-Науковий Збірник 1, стор. 304	2.00
Науковий Збірник 1, стор. 160	2.00
Науковий Збірник 2, стор. 200	2.50
Микола Плевако: Статті, розвідки й біо-бібліографічні матеріали. Видання здійснене заходами і коштом П. А. Плевако, стор. 808	—
Автограф Шевченка 1860 року, стор. 16	0.25
Шевченко. Річник 1, стор. 32	0.50
Шевченко. Річник 2, стор. 48	0.75
Шевченко. Річник 3, стор. 48	1.00
Шевченко. Річник 4, стор. 48	1.00
Шевченко. Річник 5, стор. 56	1.00
Шевченко. Річник 6, стор. 60	1.00
Шевченко. Річник 7, стор. 48	1.00
Шевченко. Річник 8-9, стор. 56	1.00
Шевченко. Річник 10, стор. 64	1.00
Десятиліття Української Вільної Академії Наук у США, стор. 32	1.00
Євген Блакитний: Василь Кричевський, стор. 32	1.00
Вадим Павловський: Шевченко в пам'ятниках. 1861-1964, стор. 72	2.00
Українські Народні Мелодії. Зібрав і зредагував Зіновій Лисько. Том 2. Мелодії 1-1250, стор. 576	10.00
Українські Народні мелодії. Теж. Том 3. Мелодії 1251-2482, стор. 576	10.00
Ігор Соневицький: Артем Ведель і його музична спадщина, стор. 180	4.00
Спеціальні мистецькі видання українською і англійською мовами:	
Катедра св. Софії у Києві. Олекса Повстенко. Репрезентативне видання на крейдяному папері, альбомного формату, 336 ілюстрацій, в гарній оправі, стор. 472	12.50

Мирослав Радиш. В десятиліття смерти мистця, видано заходами Оксани Радиш, 23 кольорових та 23 чорно-білих репродукцій, стор. 176 10.00

Спеціальне ювілейне видання англійською мовою, присвячене 100-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Taras Sevchenko 1814-1861. A Symposium, p. 304. 9.00

Видання англійською мовою, пам'яті Михайла Ветухова:

Philip E. Mosely: Michael Vetukhiv, Founding President of the Academy, p. 14 0.50

ВИДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ:

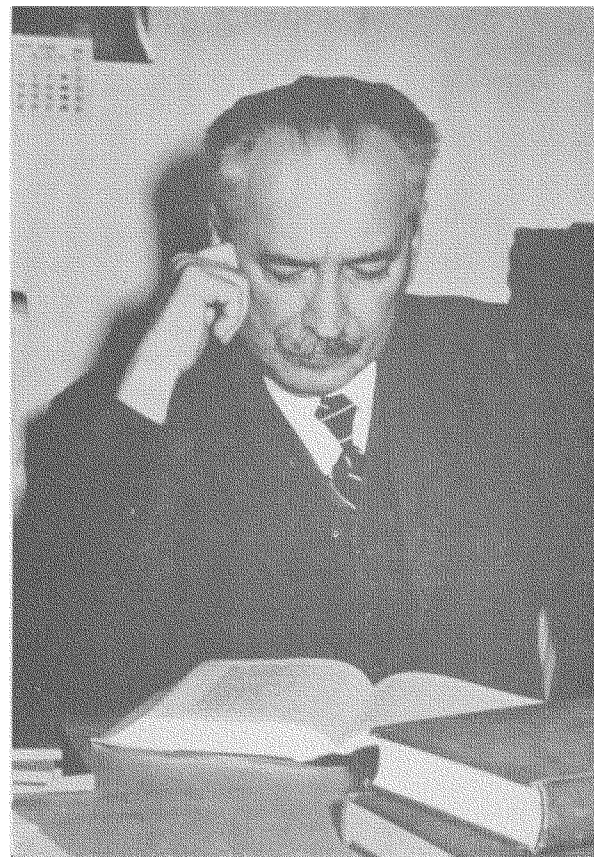
The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.

Том 1. ч. 1. 1951 (розійшлося), стор. 78 1.00
Том 1, ч. 2. 1951, стор. 114 1.50
Том 2. ч. 3-4 1952 Збірник. Михайло Драгоманов стор. 226 3.00
Том 2. ч. 5. 1952, стор. 130 1.50
Том 2. ч. 6. 1952. З статтею Михайла Грушевського „Традиційна схема історії Росії”, стор. 140 1.50
Том 3. ч. 7. 1953, стор. 130 1.50
Том 3. ч. 8. 1953, стор. 144 1.50
Том 3. ч. 9. 1954. З статтею М. Туган-Барановського про промислові кризи, стор. 128 1.50
Том 3-4. ч. 10-12. 1954. „Катедра св. Софії у Києві” Олекси Повстенка, стор. 472 12.50
Том 4. ч. 13. 1955. З статтями про „Переяславську угоду”, стор. 182 3.00
Том 4-5. ч. 14-15. 1955. „Заселення південної України”, Н. Д. Полонська-Василенко, стор. 380 6.00
Том 5. ч. 16-17. 1956. З статтями про О. Потебню, стор. 188 3.00
Том 5-6. ч. 18-20. 1957. „Огляд української історіографії” Дмитра Дорошенка і „Українська історіографія 1917-1956” Олександра Оглоблина, стор. 458 6.00
Том 6. ч. 21-22. 1958, стор. 220 3.00
Том 7. ч. 23-24. 1959. Пам'яті А. Марголіна, стор. 258 3.00

Том 8. ч. 25-26. 1960. Пам'яті М. Вегухова. Статті з мовознавчою тематикою, стор. 236	6.00
Том 9. ч. 27-28. 1961. Статті на теми з історії революційної України, стор. 344	6.00
Том 10. ч. 29-30. 1962-1963. З Індексом томів 1-10, стор. 218	6.00
ІНДЕКС ТОМІВ 1-10, стор. 54	3.00
Замовлення на „Анали” та всі видання Академії — просимо надсилати на адресу:	

The Ukrainian Academy of Arts and Sciences
in the U. S., Inc.
206 West 100th Street, New York, N. Y. 10025

ІЛЮСТРАЦІЇ

Д. Дорошенко

Проф. Д. І. Дорошенко, перший президент УВАН

Проф. М. О. Встухів, перший президент УВАН у США

*Проф. Ю. В. Шевельов, другий з черги президент
УВАН у США*

Проф. Ол. З. Архімович, президент УВАН у США

Управа УВАН у США. Сидять (зліва): Я. Зозуля, І. Бакало, Г. Костюк, Н. Осадча-Яната, Ол. Архімович, Ом. Прицак, І. Замша. Стоять (зліва): В. Міяковський, Ол. Домбровський, С. Крашенінніков, В. Голубничий, Й. Гірняк, І. Лисяк-Рудницький.

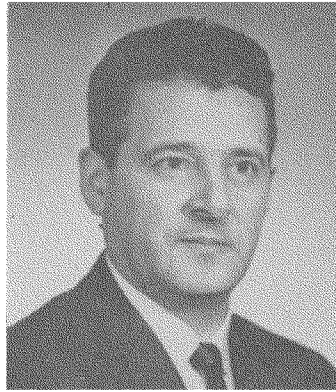
Президія Наукової Конференції з нагоди століття народин М. С. Грушевського, що відбулася у приміщенні УВАН у Нью-Йорку (зліва): Л. Винар, Б. Мартош, Ол. Архімович, Ол. Оглоблин, М. Зайцев, Ол. Домбровський.

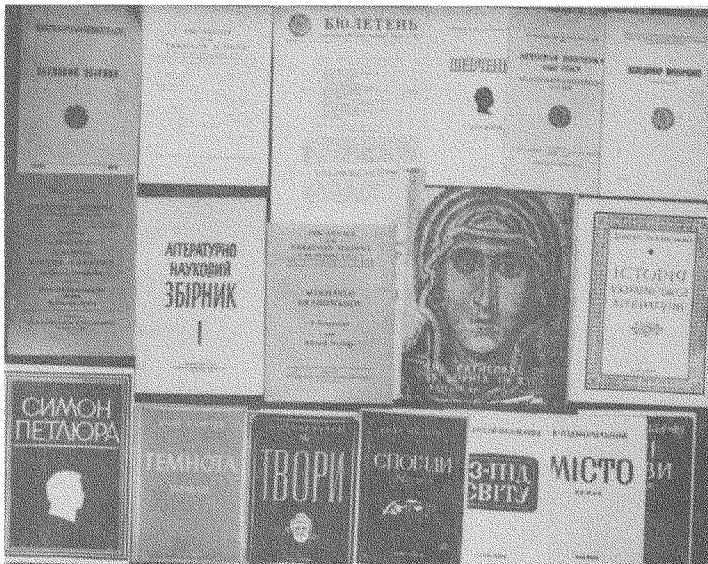
Вечір присвячений Лесі Українці 1963 р. На фото (зліва): проф. Олександр Архімович, президент УВАН у США, п. Ісидора Косач-Борисова, сестра Лесі Українки, дир. Йосип Гірняк, керівник „Театру Слова”.

Передача почесної грамоти адв. С. Яремі на відкритті нового будинку Академії 1962 року. Грамоту вручає віце-президент УВАН у США проф. Дам'ян Горнякевич.

Св.п. д-р Леонід Соневицький

Видання Академії (частина)

*Будинок УВАН у Нью-Йорку, в якому приміщені
Бібліотека-Архів УВАН*

З М І С Т

Вступне Слово (Олександр Домбровський)	5
Олександр Архімович: Українська Вільна Академія Наук в її історичному розвитку	8
Дам'ян Горняткевич: Мистецьке життя при УВАН	15
Леонід Соневицький: Бібліотека українознавства в англій- ській мові	20
Григорій Костюк: Художня література й історико-літератур- на проблематика у виданнях УВАН	24
Юрій Лавріненко: УВАН у Шевченківські Роковини 1961- 1964 років	28
Василь Омельченко: Історична Секція УВАН	31
Олександр Домбровський: Секція Античної Історії УВАН ..	33
Иосип Гірняк: „Театр Слова” на естраді Української Віль- ної Академії Наук	36
Зіновій Лисько: Музикологічна праця УВАН	38
Сергій Крашенінников: Лябораторія протозоології УВАН ..	40
Лев Биковський: Група УВАН у Денвері	42
М. Овчинник: Група УВАН у Дітройті	46
Пам'яті першого редактора Ювілейного Видання УВАН д-ра Леоніда Соневицького (Президія УВАН у США)	49
В. Міяковський, О. Волошина, Т. Іванівська: Музей-Архів ім. Дм. Антоновича Української Вільної Академії Наук ----	50
Список видань Української Вільної Академії Наук у США	59
Ілюстрації	63

CONTENTS

Introduction (Alexander Dombrowsky)	5
Alexander Archimovych: The Ukrainian Academy of Arts and Sciences (UVAN) in its Historical Development	8
Damian Horniatkevych: UVAN and the Fine Arts	15
Leonid Sonevytsky: Library of Ukrainian Studies in English ...	20
Hryhory Kostiuk: Art Literature and Historical-Literary Questions in the Publications of UVAN	24
Jurij Lawrynenko: UVAN in the Shevchenko Anniversary Years (1961-1964)	28
Vasyl Omelchenko: UVAN Historical Section	31
Alexander Dombrowsky: UVAN Section of Ancient History ..	33
Joseph Hirniak: "Teatr Slova" and UVAN	36
Zenowij Lysko: Musicological Research of UVAN	38
Serhij Krasheninnikov: UVAN's Laboratory of Protozoology	40
Lev Bykovsky: UVAN Chapter in Denver	42
M. Ovchynnyk: UVAN Chapter in Detroit	46
In Memory of Dr. Leonid Sonevytsky, First Editor of the UVAN Jubilee Publication (UVAN Presidium)	49
W. Mijakowskyj, O. Voloshyn, T. Ivanivsky: The D. Antonovych Archive Museum of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences	50
List of Publications of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.	59
Illustrations	63

Керівник друкарні: Анатоль Домарацький.
Складачі: Євген Гарасимчук, Степан Чума.
Верстка: Володимир Калиновський. Дру-
кував: Роман Падковський. Наклад: 2 000
прим. Друковано в друкарні „Свободи”,
81 Гренд вул., Джерзі Сіті, Н. Дж., 1967.

Отсим маємо шану надіслати Вам щойно опубліковане Ювілейне Видання Української Вільної Академії Наук у США з нагоди 20-ліття УВАН у Вільному Світі та 15-ліття УВАН у США.

Статті цього Видання — це справоздання поодиноких Груп, Музею Архіву ім. Дм. Антоновича та Видавництва Академії. Усі ті справоздання накреслюють картину, хоча й неповну, тої великої й відвічальної праці, що її розгорнула протягом двох десятиліть серед нелегких еміграційних обставин Академія.

Здана виключно на фінансову піддержку української Громади, Академія звертається до Вас з проханням прийняти це Ювілейне Видання і не відмовити надіслати його вартість у розмірі двох доларів.

Крім того Академія приймає з подякою кожную пожертву та просить висилати її на адресу:

THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
in the U. S., Inc.

(у скороченні: THE UKRAINIAN ACADEMY)
206 West 100th Street, New York, N. Y. 10025

Всі пожертви на Академію звільнені від податку (tax exempt).